

“Het houdt me in het gareel. Het houdt me op één weg en zorgt ervoor dat ik niet weg twee of drie insla. Ik heb nooit eerder zoiets gehad. Ik wil dat het werkt”, aldus een (ex) zedendelinquent.

Samen op weg naar een nieuw begin!

Een onderzoek naar de beeldvorming en bevordering van de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de veroordeelde zedendaders van COSA.

Auteurs:
Programma:
Document:

Jolein van Doornmalen en Chayenna van de Pol
Afstudeertraject ASH AP430
Onderzoeksrapport

Samen op weg naar een nieuw begin!

Een onderzoek naar de beeldvorming en bevordering van de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de veroordeelde zedendaders van COSA.

Auteurs:	Jolein van Doornmalen en Chayenna van de Pol
Studentnummer:	2019292 en 2017201
Programma:	Afstudeertraject ASH AP430
Academie:	Sociale Studies 's Hertogenbosch, respectievelijk Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening
Onderwijsinstelling:	Avans Hogeschool te 's Hertogenbosch
Organisatie:	Programmabureau Circles-NL
Opdrachtgever:	Dhr. Herman van Alphen
Docentbegeleider:	Mevr. Gera Hospers
Datum:	31 mei 2012

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

Hoofdstuk 1. Inleiding

- Paragraaf 1.1 Aanleiding Pagina 6
- Paragraaf 1.2 Probleemomschrijving Pagina 7
  - Doelstelling Pagina 7
  - Probleemstelling Pagina 7
  - Deelvragen Pagina 7
- Paragraaf 1.3 De organisatie Pagina 8
  - COSA in Nederland Pagina 8
  - COSA in Engeland Pagina 10
  - De opdrachtgevende organisatie Pagina 11
- Paragraaf 1.4 Leeswijzer Pagina 11

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

- Paragraaf 2.1 Een natuurlijk sociaal netwerk Pagina 12
- Paragraaf 2.2 Een natuurlijk sociaal netwerk en desistance Pagina 14

Hoofdstuk 3. Onderzoekopzet

- Paragraaf 3.1 Onderzoeksgroep Pagina 16
  - Onderzoeksgroep in Nederland Pagina 16
  - Onderzoeksgroep in Engeland Pagina 17
- Paragraaf 3.2 Onderzoeksmethoden Pagina 18
  - Kwantitatieve onderzoeksmethoden Pagina 18
  - Kwalitatieve onderzoeksmethoden Pagina 18
  - Kwaliteit van het onderzoek Pagina 20
- Paragraaf 3.3 Meetinstrumenten Pagina 21
  - Enquêtes Pagina 21
  - Groepsinterviews Pagina 22
- Paragraaf 3.4 Analysemethoden Pagina 23

Hoofdstuk 4. Resultaten: Analyse en deelconclusies

- Paragraaf 4.1 Een natuurlijk sociaal netwerk Pagina 25
- Paragraaf 4.2 De transfer in Nederland Pagina 27
- Paragraaf 4.3 Knelpunten en succesfactoren Pagina 30
- Paragraaf 4.4 Engeland Pagina 32
- Paragraaf 4.5 Handvatten en/of aanbevelingen Pagina 33

Hoofdstuk 5. Eindconclusie	Pagina 34
Hoofdstuk 6. Aanbevelingen	Pagina 36
Hoofdstuk 7. Discussie	Pagina 39
Hoofdstuk 8. Evaluatie	Pagina 41
Met dank aan en bedankt	Pagina 43
Begrippenlijst	
Literatuurlijst	

Voorwoord

Dit onderzoeksrapport bevat het resultaat van een onderzoek dat is uitgevoerd voor het landelijk programmabureau Circles-Nederland, met als opdrachtgever Herman van Alphen. Het onderzoeksrapport is opgesteld door Jolein van Doornmalen en Chayenna van de Pol. Dit onderzoeksrapport hebben wij geschreven ter afsluiting van de opleiding Social Work.

Het onderzoek hebben wij dus uitgevoerd in de context van een afstudeeropdracht voor de opleiding Social Work, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. We sluiten onze opleiding af met het toepassen van de opgedane kennis op het vraagstuk van het onderzoek.

Het afstudeeronderzoek heeft de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden van Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid (COSA) als onderwerp. Wij zijn zeer enthousiast betreffende het onderwerp van het onderzoek. Dit enthousiasme is ontstaan vanuit de derdejaarsstage die wij hebben gelopen bij Reclassering Nederland. Het betreft een complex onderwerp waar de gehele samenleving bij betrokken is. Deze complexiteit wekt onze interesse omdat deze complexiteit het onderzoek een uitdaging maakt.

Het schrijven van het onderzoeksrapport ging met vallen en opstaan. Hieromtrent hebben we veel van het onderzoek geleerd, wat maakt dat we het onderzoek met plezier en veel toewijding hebben uitgevoerd. Mede door ons enthousiasme omtrent het onderzoek en de begeleiding en ondersteuning die we mochten ontvangen hebben we het onderzoek tot een positief einde weten te brengen.

We willen u dan ook uitnodigen het onderzoeksrapport te lezen en naar aanleiding van uw interesse het adviesrapport door te nemen.

Wij wensen u veel leesplezier,

Jolein van Doornmalen en Chayenna van de Pol
's-Hertogenbosch, 31 mei 2012

---

*De afbeelding op de kaft kan als volgt worden geïnterpreteerd:
welke kleur je ook hebt, welke achtergrond je ook hebt, wat je verleden ook is,
iedereen is een deel van de samenleving en hoort erbij.*

Samenvatting

Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid (COSA) in Nederland is bedoeld voor veroordeelde zedendelinquenten die een relatief hoog recidiverisico en een hoge ondersteuningsbehoefte hebben, vanwege dreigende sociale isolatie. (Höing, Caspers, Vogelvang, 2009) Het motto van COSA is 'geen nieuwe slachtoffers'. De doelstelling hieromtrent betreft 'het voorkomen van recidive door enerzijds praktische en mentale ondersteuning te bieden en te voorkomen dat de pleger sociaal geïsoleerd raakt en anderzijds het doen en laten van de pleger nauwgezet te monitoren'. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

COSA bestaat uit twee cirkels: een binnencirkel van één kernlid en vier tot zes vrijwilligers en een buitencirkel van professionals. De vrijwilligers spelen een cruciale rol. Zij zorgen er voor dat het kernlid een nieuwe start kan maken en een verantwoordelijk leven kan leiden.

(www.cosanederland.nl, 5 maart 2012) Om de cirkel heen wordt een buitencirkel gevormd met beroepskrachten, die bij de re-integratie van het kernlid zijn betrokken. Een cirkelcoördinator is verantwoordelijk voor het functioneren van de binnencirkel en verzorgt de informatie tussen de binnen- en buitencirkel. (Programmabureau Circles-NL, 2011) (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Naast Circles-Nederland is tevens Circles-England betrokken bij het onderzoek, vanwege de ervaringen en kennis die zij vanaf 2002 op hebben gedaan omtrent de transfer. De wijze waarop Circles-England is vormgegeven komt overeen met de vormgeving van Circles-NL.

Het programmabureau Circles-NL is de opdrachtgevende organisatie van het onderzoek en is gekoppeld aan het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool. Herman van Alphen heeft hieromtrent de opdrachtgevende functie en fungeert als contactpersoon tijdens het onderzoek.

Naar aanleiding van de ervaringen van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren van COSA, met de wijze waarop de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden (veroordeelde zedendelinquenten) van COSA op dit moment plaatsvindt, is onderzoek verricht naar het bevorderen van deze transfer. Het COSA-traject bestaat namelijk uit drie fasen, waarvan uit signalen blijkt dat fase drie als moeilijk wordt ervaren. Deze ervaring is onder andere ontstaan vanwege de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten en de rol van de cirkel bij de transfer. Hieromtrent is de volgende probleemstelling geformuleerd: *'Welke ervaringen hebben vrijwilligers en cirkelcoördinatoren van COSA-cirkels met de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden en welke mogelijkheden zijn er om deze transfer (naar de aspecten van een natuurlijk sociaal netwerk) te bevorderen?'*

Deze probleemstelling is geformuleerd ter beeldvorming en bevordering van de transfer. De meerwaarde hiervan betreft het gegeven dat sociale contacten belangrijke hulpbronnen zijn die kunnen bijdragen aan het vermogen van individuele personen om een zelfstandig leven te leiden en daarmee aan het persoonlijk welbevinden. De laatste jaren heeft een groot aantal onderzoeken bevestigd dat mensen die ingebed zijn in een netwerk van persoonlijke contacten over het algemeen een hoger niveau van welbevinden hebben dan personen die in een sociaal isolement verkeren. (Hortulanus, Machielse & Meeuwesen, 2003) Het ontwikkelen van een gevoel dat men deel uitmaakt van een sociale groep (binnen een familie of gemeenschap) is een van de keerpunten voor (ex)zedendelinquenten tot het stoppen met criminaliteit. (Farmer, Beech & Ward, 2012)

Aan de hand van kwalitatief- en kwantitatief onderzoek is er antwoord gegeven op de probleemstelling. Er is gebruik gemaakt van secundaire analyse, literatuuronderzoek, oriëntatiegesprekken, enquêtes en groepsinterviews. Naar aanleiding van het onderzoek komt over het algemeen naar voren dat het belangrijk is dat de vaardigheden en eigenschappen van zowel de kernleden als de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren van wezenlijk belang zijn voor de transfer. Gedurende het gehele proces van de cirkel dienen deze vaardigheden en eigenschappen in ontwikkeling te blijven. Ook is het van belang dat er aandacht blijft en wordt besteed aan het verminderen van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Verder zijn er nog tal van andere uitkomsten van het onderzoek die waardevol kunnen zijn om de transfer in beeld te brengen en te bevorderen.

Kortom, uit de uitkomsten van het onderzoek blijkt dat het onderwerp vraagt om verdere ontwikkeling, ten behoeve van COSA.

1. Inleiding

“Wat cirkels me heeft helpen herinneren is dat we allemaal mensen zijn met vele uiteenlopende interesses, vaardigheden en persoonlijkheden. Het kernlid is geen seksueel delinquent: hij is iemand die in zijn leven seksuele delicten heeft gepleegd. Er is een aanzienlijk verschil tussen deze twee benaderingswijzen. De eerste ontkent iemands menselijkheid, de tweede bevestigt deze”, aldus een vrijwilliger (Programmabureau Circles-NL, 2011)

1.1 Aanleiding

Naar aanleiding van de ervaringen van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren van Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking & Aanspreekbaarheid (COSA), omtrent de wijze waarop de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden (veroordeelde zedendaders) van COSA op dit moment plaatsvindt, is onderzoek verricht naar het bevorderen van deze transfer.

De eerste Cirkel voor Ondersteuning, Samenwerking & Aanspreekbaarheid (COSA) in Nederland is ongeveer anderhalf jaar geleden, dus in 2010, gestart. In het kort heeft de cirkel als kerntaak: ‘het voorkomen van nieuwe slachtoffers’. Om dit te bereiken wordt toegezien op (risico-) gedrag van het kernlid en wordt het kernlid bijgestaan bij het succesvol maatschappelijk re-integreren. De cirkel van vrijwilligers wordt aangestuurd door een cirkelcoördinator, meestal een reclasseringswerker, en vormt daarmee het kunstmatig sociaal netwerk van het kernlid. Een COSA-traject bestaat uit drie fasen. In fase één ligt het accent, naast het verlenen van steun, vooral op het bespreken van het delictscenario, de risicosignalen, het delictpreventieplan en het monitoren van het kernlid op deze aspecten. In fase twee verschuift het accent naar zelfhandhaving en het op eigen benen staan. Fase één en twee duren samen minimaal één jaar. Als het risicoprofiel en de ondersteuningsbehoeften van het kernlid dit vereisen, kunnen deze fasen anderhalf jaar of langer duren. (Programmabureau Circles-NL, 2011) Als een kernlid de doelen, die samen met de cirkel zijn vastgesteld, heeft bereikt en het actief houden van de cirkel geen meerwaarde meer heeft, wordt de cirkel formeel opgeheven in fase drie. Als een cirkel formeel wordt opgeheven, wordt aan de vrijwilligers gevraagd of iemand als mentor wil blijven optreden. Een mentor kan een vinger aan de pols houden en door het kernlid telefonisch worden benaderd voor contact. De mentor kan een cirkel ook weer reactiveren als zich ontwikkelingen voordoen waardoor het kernlid op regelmatige basis of gedurende een bepaalde tijd ondersteuning van de cirkel nodig heeft. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

In deze fasen wordt het kernlid ondersteund een natuurlijk sociaal netwerk op te bouwen. Veel kernleden hebben, zeker nadat zij zijn veroordeeld, een beperkt sociaal netwerk. Het beperkte sociale netwerk kan zowel het gevolg als de oorzaak zijn van het gepleegde delict, maar is wel van groot belang om recidive te voorkomen. (Persoonlijke communicatie, H. van Alphen 30 januari 2012) Daarbij zijn sociale contacten belangrijk voor het persoonlijk- en maatschappelijk welbevinden van de kernleden. Deze sociale contacten op persoonlijk- en maatschappelijk vlak komen tot uitdrukking in de term ‘sociaal kapitaal’. De term verwijst naar het belang van sociale relaties tussen mensen, voor hun persoonlijk functioneren en voor het functioneren van de gemeenschap of de samenleving waartoe ze behoren. Sociale relaties worden gezien als hulpbron die belangrijk is voor het realiseren van doelen op het individuele niveau, groepsniveau en op het niveau van de samenleving. Wanneer mensen geen deel uitmaken van sociale verbanden heeft dat grote invloed op de kwaliteit van hun leven. Het gemis aan voldoende sociale contacten vormt een ernstige bedreiging van het individuele welbevinden. Iemand die geen stabiele en betekenisvolle relatie met anderen onderhoudt, en niemand heeft waar hij of zij in geval van nood op kan terugvallen, komt min of meer alleen te staan. (Machielse, 2003)

De sociale contacten verhogen het zelfrespect en vervullen een centrale rol bij het omgaan met problemen. Mensen uit het sociale netwerk kunnen er voor zorgen dat iemand een problematische situatie gemakkelijker het hoofd kan bieden, zodat probleemcumulatie geen kans krijgt. Het ontbreken van sociale contacten kan dan ook negatieve gevolgen hebben voor het persoonlijk leven. Ook voor het maatschappelijk functioneren zijn sociale contacten sterk van belang. Personen uit het sociale netwerk kunnen namelijk toegang verschaffen tot allerlei maatschappelijke hulpbronnen zoals werk, een opleiding enzovoort. Om er in maatschappelijk opzicht ‘bij te horen’ is het noodzakelijk de juiste contacten te hebben en te ‘netwerken’.

Daarnaast zijn sociale relaties ook van belang voor het functioneren van de samenleving. Een sociaal isolement kan een bedreiging vormen voor de sociale cohesie en de solidariteit in de samenleving. Als mensen geen deel uitmaken van de reguliere samenleving kunnen ze ook het

contact kwijtraken met de normen en waarden die in de samenleving gelden, terwijl die essentieel zijn voor de sociale integratie en de maatschappelijke stabiliteit. Ze zijn tevens essentieel voor het kernlid om recidive te voorkomen. (Hortulanus et al, 2003)

Fase drie, waarin de transfer plaats dient te vinden, blijkt vanuit signalen voor zowel de kernleden als de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren, een lastige fase van het proces te zijn. Deze transfer lijkt onder andere moeizaam te verlopen vanwege de kwetsbare maatschappelijke positie van de kernleden. De terugkeer van (ex)zedendelinquenten in de maatschappij gaat namelijk niet altijd geruisloos. (Ex)zedendelinquenten hebben grote moeite opnieuw te participeren in de maatschappij. Hun justitiële achtergrond, vaak in combinatie met psychiatrische problemen, leiden tot sociale uitsluiting en in veel gevallen tot terugval in de criminaliteit. (www.het-portaal.net, 6 maart 2012) Onrust kan tevens ontstaan omdat bekend is dat iemand in het verleden een zedendelict heeft gepleegd en nu weer terug is in de maatschappij. (Vollenbroek, 2003) Een voorbeeld hiervan is de vrijgekomen pedofiel die door de gemeente Eindhoven een gebiedsverbod opgelegd heeft gekregen. Volgens de gemeente kan de terugkomst van de ex-gedetioneerde onrust en wraakacties tot gevolg hebben. (www.het-portaal.net, 31 januari 2012)

Al met al wordt er met dit onderzoek voor COSA antwoord gegeven op de wijze waarop de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden plaatsvindt. Hieromtrent is er enerzijds onderzoek gedaan naar de knelpunten en succesfactoren en anderzijds naar de mogelijkheden voor de COSA-methodiek.

Kortom, naar aanleiding van het onderzoek wordt er een adviesrapport aangereikt voor de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren en primair voor het programmabureau Circles-NL, ter bevordering van de transfer.

1.2 Probleemomschrijving

Aan de hand van de aanleiding van het onderzoek zijn voor het onderzoek de volgende doelstelling en probleemstelling geformuleerd:

Doelstelling:

Op 30 mei 2012 is de wijze van de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden in kaart gebracht, in de vorm van een onderzoeks- en adviesrapport voor de cirkelcoördinatoren van de opdrachtgevende organisatie programmabureau Circles-Nederland.

Probleemstelling:

Welke ervaringen hebben vrijwilligers en cirkelcoördinatoren van COSA-cirkels met de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden en welke mogelijkheden zijn er om deze transfer (naar de aspecten van een natuurlijk sociaal netwerk) te bevorderen?

Om antwoord te kunnen geven op de probleemstelling zijn onderstaande deelvragen opgesteld. De deelvragen staan centraal in het onderzoek en hebben geleid tot de enquêtes en de groepsinterviews en uiteindelijk tot het eindresultaat. In het onderzoeksrapport wordt er antwoord gegeven op deelvraag één tot en met drie. Naar aanleiding van deze antwoorden wordt in het adviesrapport antwoord gegeven op deelvraag vier.

1. Hoe wordt in Nederland de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, door de cirkels van COSA, bereikt?
  - Wat zijn de verschillende fasen van de transfer?
  - Wat is de fasering in tijd van de transfer?
  - Wat zijn de vaardigheden en eigenschappen voor de cirkelcoördinatoren om een transfer in gang te zetten?
  - Wat zijn de vaardigheden en eigenschappen voor de kernleden om een transfer in gang te zetten?
  - Wat zijn de vaardigheden en eigenschappen voor de vrijwilligers om een transfer in gang te zetten?
  - Wat is de rol van een cirkelcoördinator ten aanzien van de transfer?
  - Wat is de rol van een vrijwilliger ten aanzien van de transfer?
  - Aan welke aspecten dient een natuurlijk sociaal netwerk te voldoen?
  - Wat wordt er gedaan aan de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten?

2. Welke knelpunten en succesfactoren ervaren de vrijwilligers en cirkelcoördinatoren in Nederland, met betrekking tot de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden?
  - Waar lopen de cirkelcoördinatoren, vanuit hun ervaringen, tegenaan met betrekking tot de transfer?
  - Waar lopen de vrijwilligers, vanuit hun ervaringen, tegenaan met betrekking tot de transfer?
  - Wat ervaren de cirkelcoördinatoren als succesfactoren van de transfer?
  - Wat ervaren de vrijwilligers als succesfactoren van de transfer?
3. Hoe wordt in Engeland de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, door de cirkels van COSA bereikt?
  - Wat zijn de succesfactoren van de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk?
  - Wat zijn de valkuilen van de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk?
4. Wat zijn mogelijke handvatten en/of aanbevelingen voor het bevorderen van netwerkontwikkeling die geboden kunnen worden aan het programmabureau van Circles-Nederland?
  - Wat zijn potentiële mogelijkheden voor het bevorderen van netwerkontwikkeling die geboden kunnen worden aan de cirkelcoördinatoren?
  - Wat zijn potentiële mogelijkheden voor het bevorderen van netwerkontwikkeling die geboden kunnen worden gerelateerd aan de kernleden?
  - Wat zijn potentiële mogelijkheden voor het bevorderen van netwerkontwikkeling die geboden kunnen worden aan de vrijwilligers?
  - Wat zijn potentiële mogelijkheden voor het verbeteren van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten?

1.3 De organisatie

Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking & Aanspreekbaarheid (COSA) in Nederland

COSA ontstond halverwege de jaren '90 van de vorige eeuw, in de Canadese provincie Ontario, als aanpak voor de moeilijke problematiek rond 'zedendaders met een hoog risico', die na een gevangenisstraf zonder toezicht en met weinig middelen terugkeren in vijandige en angstige gemeenschappen. (Programmabureau Circles-NL, 2011) De dader werd bij zijn vrijlating met woede begroet. De reactie van de media en de gemeenschap was zo vijandig dat de situatie van de zedendader verslechterde. Er werd een politieagente¹ van de eenheid seksuele delicten gevraagd lid te worden van het ondersteuningsnetwerk voor de zedendaders. Haar eerste reactie was: "Je bent gek, ik zet die gasten achter de tralies." Toch werd ze lid en 12 jaar later had haar eerste kernlid niet gerecidiveerd.

Naar aanleiding van het ontstaan van COSA in Canada, en de introductie van COSA in aangepaste vorm in 2002 in Engeland, is COSA vanaf 2009 ook in Nederland geïntroduceerd. (Programmabureau Circles-NL, 2011) COSA is voor Nederland dus een vrij nieuwe werkwijze voor de re-integratie van daders van zedenmisdrijven.

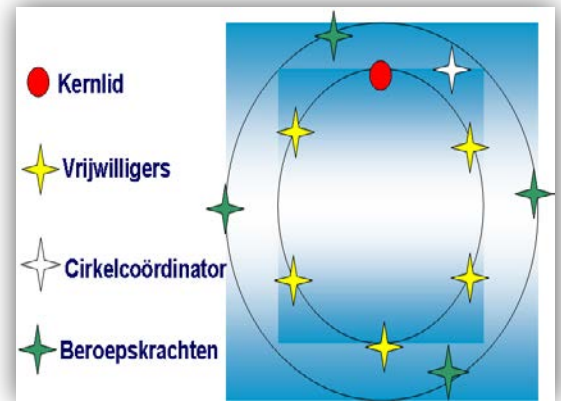
In 2009 heeft het Ministerie van Justitie een startsubsidie toegekend aan het lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid van het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool en Reclassering Nederland, om de mogelijkheden te onderzoeken om COSA in Nederland te implementeren. Reden voor Reclassering Nederland en het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool om hiermee aan de slag te gaan, en aanbod te ontwikkelen op effectieve programma's/terugkeertrajecten voor deze groep justitiabelen, is het feit dat veroordeelde zedendelinquenten deel uitmaken van onze samenleving of na hun detentie/klinische behandeling vroeg of laat terugkeren in de samenleving. Deze deelname aan de samenleving brengt maatschappelijke onrust met zich mee en heeft effect op een succesvolle terugkeer van de daders. (Programmabureau Circles-NL, 2011)(www.cosanederland.nl, 17 februari 2012)

COSA is bedoeld voor veroordeelde zedendelinquenten die een relatief hoog recidiverisico en een hoge ondersteuningsbehoefte hebben, ofwel omdat zij zich moeilijk zelfstandig staande kunnen houden, ofwel omdat er sprake is van grote maatschappelijke onrust bij hun terugkeer in de samenleving. Deze groep dreigt sociaal geïsoleerd te raken, waardoor het risico op recidive toeneemt. (Höing, Caspers, Vogelvang, 2009)

---

¹ Sergeant Wendy Leaver van de eenheid seksuele delicten in Toronto

COSA bestaat uit twee cirkels: een binnencirkel van één kernlid en vier tot zes vrijwilligers en een buitencirkel van professionals. Een binnencirkel bestaat dus uit een groep vrijwilligers welke zijn opgeleid tot cirkelvrijwilliger. De vrijwilligers spelen een cruciale rol. Zij zorgen er voor dat het kernlid een nieuwe start kan maken en een verantwoordelijk leven kan leiden. (www.cosanederland.nl, 5 maart 2012) Om de cirkel heen wordt een buitencirkel gevormd met beroepskrachten, die bij de re-integratie van het kernlid zijn betrokken, dan wel verantwoordelijk zijn voor het toezicht of de uitvoering van het traject, zoals de reclassering en het Openbaar Ministerie (OM). Daarbij opereert de cirkel naast anderen, zoals familieleden. Een cirkelcoördinator is verantwoordelijk voor het functioneren van de binnencirkel. De cirkelcoördinator begeleidt de vrijwilligers zolang zij contact hebben met het kernlid. Naast de begeleiding wordt het verloop van de cirkel door de cirkelcoördinator gemonitord en zo nodig bijgestuurd. Daarnaast verzorgt de cirkelcoördinator de uitwisseling van informatie tussen de binnen- en buitencirkel. (Programmabureau Circles-NL, 2011) (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Drie basisprincipes vormen de filosofie en het fundament waarop het werk van COSA is gebaseerd. Zij zijn een permanent referentiekader waaraan het werk van de cirkels wordt getoetst. (Programmabureau Circles-NL, 2011) Deze basisprincipes, voornamelijk de basisprincipe ondersteuning, sluiten tevens aan bij het onderzoek en het adviesrapport.

© Saunders en Wilson 2002

Het motto van COSA is 'geen nieuwe slachtoffers'. Het is de missie van COSA om risico op zedendelicten in de toekomst aanzienlijk te verlagen door terugkerende zedendaders, die bereid zijn hun uiterste best te doen om dergelijk delictgedrag niet meer te plegen, intensief te ondersteunen bij en toezicht te houden op hun re-integratie in de samenleving. (Programmabureau Circles-NL, 2011) Het motto en de missie staan in verband met de doelstelling: 'het voorkomen van recidive door enerzijds praktische en mentale ondersteuning te bieden en te voorkomen dat de plegger sociaal geïsoleerd raakt en anderzijds het doen en laten van de plegger nauwgezet te monitoren'. Uitgangspunt is dat het kernlid zich verantwoordelijk stelt voor zijn/haar eigen gedrag en bereid is rekenschap af te leggen. De zedendelinquent moet bereid zijn deel te nemen aan COSA en gaat met de vrijwilligers een contract aan. Daarin staan onder meer de twee belangrijkste uitgangspunten van COSA vermeld: 'geen nieuwe slachtoffers' en 'geen geheimen'. De ondersteunende rol van de cirkelleden richt zich op praktische ondersteuning, bijvoorbeeld bij het vinden van een huis of baan, maar ook op emotionele ondersteuning, zoals het bevorderen van het vertrouwen van het kernlid dat hij oude gedragspatronen kan veranderen. Het verantwoordelijk stellen van het kernlid voor zijn eigen gedrag vraagt van vrijwilligers om het kernlid te confronteren met zijn eigen gedrag en om hem uit te dagen in discussie te gaan, bijvoorbeeld als hij probeert zijn eerdere delictgedrag te rationaliseren of te bagatelliseren. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Cirkels verhogen de 'monitorcapaciteit' voor ouders, ze komen tegemoet aan ondersteuningsbehoeften van de dader die gerelateerd zijn aan delictgedrag, maar niet gemanaged kunnen worden door professionals, en ze stellen de samenleving in staat een bijdrage te leveren aan het terugdringen van recidive. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Circles Of Support and Accountability (COSA) in Engeland

Naast Circles-Nederland is tevens Circles-England betrokken bij het onderzoek, vanwege de ervaringen en kennis die zij vanaf 2002 op hebben gedaan omtrent de transfer.

Ook in Engeland leven mensen in een maatschappij waar seksueel misbruik krachtige reacties binnen gemeenschappen provoceert. Een succesvolle rehabilitatie en herintegratie van een zedendelinquent vereist zowel de aandacht van hun eigen behoeften als die van het slachtoffer en die van de gemeenschap. Sociaal isolement en emotionele eenzaamheid zijn belangrijke factoren bij het vergroten van de kans op recidive. Het identificeren van geschikte leden uit de samenleving, om een kernlid te controleren en te steunen in de samenleving, heeft bewezen een uiterst effectieve manier te zijn om risico te verminderen. (www.circles-uk.org.uk, 19 maart 2012)

Voor sommige mannen en vrouwen die een zedendelict hebben gepleegd, met name na een periode van gevangenisstraf, kan het terugkeren in de samenleving een ontmoedigend vooruitzicht zijn. Zij kunnen zich geïsoleerd en angstig voelen en praktische steun nodig achten bij bijvoorbeeld het vinden van werk of beheren van hun geld. Zij kunnen ook worstelen met het opbouwen van een volledig en zinvol leven, waarnaast ze tevens voortdurend hun potentieel riskante gedrag dienen te beheren. (www.circles-uk.org.uk, 19 maart 2012)

"When I got out of prison.. I could not cope with the outside world: I felt suddenly very isolated from being on a wing with 40 other guys, who all knew me, all knew what i'd done... I'm gonna be on my own for the rest of my life, I'm not gonna have any friends, my whole life is about me being a sex offender. But my Circle kind of began to turn that around and sort of say, 'Look, you've done a bad thing, but that's not all who you are.....'", aldus een kernlid
(www.circles-uk.org.uk, 19 maart 2012)

De visie van Circles-England is 'geen nieuwe slachtoffers', door een gemeenschappelijke bijdrage te leveren aan de vermindering van recidive en door gebruik te maken van de vaardigheden en toewijding van lokale vrijwilligers. (www.circles-uk.org.uk, 19 maart 2012)

Een Circle of Support and Accountability in Engeland is, net zoals in Nederland, een groep vrijwilligers uit de lokale gemeenschap die een cirkel vormen rond een kernlid. Elke cirkel bestaat uit vier tot zes vrijwilligers en één kernlid. De vrijwilligers zijn volledig op de hoogte van het verleden van het kernlid en helpen tijdens het re-integreren in de gemeenschap, bij het erkennen van patronen in het denken en doen wat kan leiden tot recidive. Hierdoor kan de eigenwaarde van het kernlid groeien en kunnen gezonde volwassen relaties worden ontwikkeld. Daarnaast kan het zijn/haar kans op een succesvolle en veilige re-integratie in de samenleving maximaliseren. (www.circles-uk.org.uk, 20 maart 2012)

De cirkel streeft naar een ondersteunend sociaal netwerk, waarin ook het kernlid zijn verantwoordelijkheid dient te nemen voor zijn/haar aanwezige problemen. De cirkel biedt tevens ondersteuning en praktische begeleiding in zaken als het ontwikkelen van sociale vaardigheden en/of het helpen bij het vinden van hobby's en interesses. (www.circles-uk.org.uk, 20 maart 2012)

In november 2010 ontving Cirkels-England een enthousiaste erkenning voor hun diensten, door de toekenning van de prestigieuze Longford prijs 2010. Deze prijs bevestigt de waarde van wat er in de samenleving wordt gedaan aan het verminderen van seksuele recidive en aan een veilige samenleving. (www.circles-uk.org.uk, 20 maart 2012)

"It's not easy, but I think we're there as a group. Definitely in a great place with each other and our core member",
aldus een vrijwilliger.
(www.circles-uk.org.uk, 19 maart 2012)

De opdrachtgevende organisatie

Het programmabureau Circles-NL is de opdrachtgevende organisatie van het onderzoek en is gekoppeld aan het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool.

Het programmabureau heeft een landelijke functie. Binnen het programmabureau worden taken verdeeld onder medewerkers van Avans Hogeschool, dan wel Reclassering Nederland, op basis van de taken en rollen die zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. In hoofdlijnen is Reclassering Nederland daarbij verantwoordelijk voor (de implementatie van) de regionale projecten en het bewaken van de programma-integriteit en Avans Hogeschool voor onderzoek en de (door)ontwikkeling van materialen. De training van projectmedewerkers wordt gecoördineerd door Avans Hogeschool. In de uitvoering van de trainingen zelf worden medewerkers van de reclassering betrokken.

Beide samenwerkingspartners hebben een centraal aanspreekpunt die verantwoordelijk is voor de voortgang van de uit te voeren taken. Reclassering Nederland levert de landelijk projectleider, die tevens het aanspreekpunt is. Op organisatorische, inhoudelijke en financiële gronden neemt Reclassering Nederland het initiatief om een regionaal COSA-project op te zetten.

De cirkels behoren tot de verantwoordelijkheid van het regionaal project. De cirkel kan nooit verantwoordelijk worden gesteld voor recidive en/of incidenten. Als een cirkel op basis van signalen constateert dat er een risico op terugval bestaat, wordt dit via de cirkelcoördinator gemeld bij de verantwoordelijke professional uit de buitencirkel. De toezichthouder van de organisatie Reclassering Nederland is namelijk verantwoordelijk en aanspreekbaar op eventuele recidive. Deze is verantwoordelijk voor de te ondernemen stappen, zoals het inschakelen van de justitiële autoriteiten of een andere professional uit de buitencirkel. Justitiële autoriteiten zijn eindverantwoordelijk voor de uitvoering van de noodzakelijke stappen na een melding. Formeel is het Openbaar Ministerie, Ministerie van Justitie en Veiligheid, Forensisch Psychiatrisch Centrum of Dienst Justitiële Inrichtingen verantwoordelijk voor de uitvoering van toezicht op de bijzondere voorwaarden. (Programmabureau Circles-NL, 2011)(Persoonlijke communicatie, H. van Alphen, 24 april 2012)

1.4 Leeswijzer

Voor de leesbaarheid van het onderzoeksrapport volgt een leeswijzer van de hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 betreft de aanleiding van het onderzoek, de organisatie die bij het onderzoek is betrokken en de opdrachtgever van het onderzoek.

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader van dit onderzoek toegelicht aan de hand van literatuur omtrent een natuurlijk sociaal netwerk en desistance.

Hoofdstuk 3 beschrijft de gevolgde onderzoeksmethoden. Hierbij wordt aandacht besteed aan de onderzoeksgroep, de methoden, de meetinstrumenten, de kwaliteitscriteria van het onderzoek en de analysemethode.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de analyse van de resultaten en de bijbehorende deelconclusies weergegeven om antwoord te geven op de deelvragen.

Hoofdstuk 5 geeft de eindconclusie weer, waarna in hoofdstuk 6 aanbevelingen worden gedaan.

Deze aanbevelingen zijn in het adviesrapport meer verdiepend beschreven en onderbouwd vanuit de literatuur.

In hoofdstuk 7 wordt een discussie gegeven op de resultaten van het onderzoek.

In hoofdstuk 8 wordt er aandacht besteed aan de evaluatie van het gehele onderzoek.

Het onderzoeksrapport wordt afgesloten met een dankwoord.

In dit onderzoeksrapport wordt er gesproken over COSA en Circles-NL. Wanneer COSA staat beschreven kan dit worden gelezen als het COSA-project. Met Circles-NL wordt de opdrachtgevende organisatie bedoeld. Daarnaast wordt er gesproken over respondenten. Met enkel het woord respondenten (zonder toevoeging van het begrip 'vrijwilligers' of 'cirkelcoördinatoren') worden alle geïnterviewden en geïnterviewden vrijwilligers en cirkelcoördinatoren in Nederland bedoeld. Wanneer het de respondenten uit Engeland betreft wordt hiernaar verwezen in onder andere de titel van de paragraaf en de tekst. Tot slot wordt er gesproken over het woord resultaten. Onder het woord resultaten worden alle resultaten bedoeld die verkregen zijn gedurende het onderzoek. Wanneer specifieke resultaten worden bedoeld, wordt dit beschreven in het onderzoeksrapport.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk beoogt inzicht te geven in de theorie omtrent de probleemstelling van het onderzoek: de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden van COSA. De theorie gaat in op het natuurlijk sociaal netwerk. Verder in het rapport wordt deze literatuur in verband gebracht met de resultaten van het onderzoek. Deze literatuur is een invalshoek van het onderzoek.

Sociale contacten vormen een wezenlijk onderdeel van het menselijk bestaan. Mensen zijn sociale wezens die voor veel zaken op elkaar zijn aangewezen. Ze zijn op allerlei manieren met elkaar verbonden en ingebed in een netwerk met verwanten en niet-verwanten. Daarnaast maken ze ook deel uit van ontelbare gemeenschappen waarmee ze zich identificeren.

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen gehele netwerken (een welomlijnde groep mensen, bijvoorbeeld een afdeling van een bedrijf) en persoonlijke netwerken van mensen. Het onderzoek zal zich echter alleen richten op de persoonlijke netwerken, aangezien het kernlid hierbij direct betrokken is. Deze betrokkenheid kan een formele betrokkenheid betreffen, een sentimentele betrokkenheid of een betrokkenheid als interactie of ruil. Tot het gehele persoonlijke netwerk kunnen dus personen behoren met zeer verschillende sociale rollen, waaronder: familieleden, vrienden, kennissen, burens, studiegenoten, collega's, medeleden van een vereniging, kerkelijke organisatie of maatschappelijke instelling, enzovoort. Ook de omvang van een persoonlijk netwerk kan sterk variëren. Sommige mensen hebben een zeer uitgebreid netwerk met veel familie, vrienden en bekenden, terwijl het netwerk van anderen beperkt is tot een select aantal personen. Ook de kwaliteit van de contacten kan zeer verschillend van aard zijn: tussen gezins- en familieleden is vaak sprake van affectieve relaties met een sterke onderlinge betrokkenheid, terwijl relaties met collega's of met personen die lid zijn van een bepaalde vereniging of organisatie over het algemeen meer zakelijk of functioneel zijn. (Hortulanus et al, 2003)

2.1 Een natuurlijk sociaal netwerk

Sociale contacten zijn belangrijke hulpbronnen die kunnen bijdragen aan het vermogen van individuele personen om een zelfstandig leven te leiden en daarmee aan het persoonlijk welbevinden. Daarbij vormen sociale contacten een elementair aspect van de samenleving en zorgen ze op verschillende manieren voor de samenhang en binding binnen een gemeenschap of de samenleving als geheel. Het belang van sociale contacten, zowel op het persoonlijke- als het maatschappelijke vlak, komt tot uitdrukking in de term sociaal kapitaal. (Hortulanus et al, 2003)

Sociale contacten op persoonlijk vlak

Het persoonlijke netwerk is een belangrijke factor in het alledaagse leven van mensen. Mensen kennen dan ook een hoge plaats toe aan sociale contacten. De laatste jaren heeft een groot aantal onderzoeken bevestigd dat mensen die ingebed zijn in een netwerk van persoonlijke contacten over het algemeen een hoger niveau van welbevinden hebben dan personen die in een sociaal isolement verkeren. Ook zijn ze over het algemeen gezonder. (Hortulanus et al, 2003)

Sociale contacten dragen allereerst bij aan de sociale integratie van mensen. Ze voldoen aan de elementaire menselijke behoefte 'ergens bij te horen'. Sociale contacten bieden mensen de mogelijkheid zich deel te voelen van een sociale groep waarmee zij zich kunnen identificeren en waarin ze persoonlijke betrokkenheid, vertrouwelijkheid en vriendschap ervaren. De sociale omgang met anderen, de gezelligheid en het plezier van het samen zijn met anderen heeft positieve gevolgen voor het persoonlijke welzijn. Deel uitmaken van een groep betekent ook dat mensen met anderen een visie op de werkelijkheid creëren en delen en daardoor minder last hebben van gevoelens van onzekerheid. Belangrijk hierbij is dat er niet alleen sprake is van een omvangrijk netwerk, maar dat de relaties gepaard gaan met rolrelaties die ingebed zijn in het netwerk en een gevoel van persoonlijke groepsidentiteit geven. (Hortulanus et al, 2003) Een ander woord hiervoor is sociaal leren. Door sociaal leren wordt het gedrag namelijk niet alleen gestuurd door straffen en belonen, maar ook door verwachtingen die ontstaan door het observeren en interpreteren van wat er met anderen in bepaalde omstandigheden gebeurt. (Kolthoff, 2011) Want gedragingen leren we echter niet allemaal door ze zelf te ervaren of te doen, maar simpelweg door ze af te kijken bij anderen, door te kijken naar wat anderen doen en naar de consequenties die daarvoor de ander aan verbonden zijn. Hierbij zijn mensen eerder geneigd gedrag te imiteren van personen die ze als belangrijk ervaren, die ze vertrouwen of die ze aantrekkelijk vinden. (www.ou.nl, 29 februari 2012)

Een aspect dat nauw samenhangt met sociale integratie is sociale controle. Deze functie wordt vooral benadrukt in de sociologische literatuur. (Durkheim, 1893)(Hughes & Gove, 1981)(Umberson, 1987) De auteurs stellen dat individuen die ingebed zijn in een samenhangend netwerk van sociale banden, minder geneigd zullen zijn tot riskant of afwijkend gedrag. Een tweede verklaring voor het grotere welzijn van mensen met een goed persoonlijk netwerk is dat sociale contacten bijdragen aan de ontwikkeling en het handhaven van identiteit en zelfrespect. Over het algemeen gaat men ervan uit dat mensen hun persoonlijke identiteit en zelfrespect ontwikkelen door de waardering van significante anderen te internaliseren. Mensen ontwikkelen zich binnen en door relaties met anderen, ze hebben de waardering en erkenning van anderen nodig om zelfrespect en zelfvertrouwen te ontwikkelen en personen uit het persoonlijke netwerk kunnen deze waardering geven. Contacten met anderen bieden mensen een sociale identiteit en een referentiekader dat grote invloed heeft op de waarden en normen die ze ontwikkelen en op de keuzes en plannen die ze maken.

Een derde verklaring van sociale contacten is de sociale steun. Uitgangspunt hierbij is dat met name de potentiële ondersteunende functie van persoonlijke contacten met anderen relevant is voor het welbevinden. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een belangrijk deel van de hulp en zorg aan hulpbehoevenden verricht wordt door personen uit het persoonlijk netwerk van de zorgvrager. Hierdoor zijn mensen met een goed functionerend netwerk beter in staat zichzelf te redden dan degenen die het zonder deze steun moeten doen. (Hortulanus et al, 2003) De sociale contacten vervullen namelijk ook een centrale rol bij het omgaan met problemen. Ze vormen een beschermende factor wanneer zich problemen voordoen. Mensen uit het sociale netwerk kunnen er voor zorgen dat iemand een problematische situatie gemakkelijker het hoofd kan bieden, zodat probleemcumulatie geen kans krijgt. Sociale contacten zijn echter niet alleen van belang om problemen op te lossen of hulp te bieden in crisissituaties, maar ze versterken ook positieve gevoelens. Het ontbreken van sociale contacten heeft dan ook negatieve gevolgen voor het persoonlijk leven. Dit maakt sociale contacten essentieel voor het kernlid om recidive te voorkomen. (Hortulanus et al, 2003)

Sociale contacten dragen op verschillende manieren wezenlijk bij aan het persoonlijk welzijn van mensen. Hierbij is het wel van belang de belastende en/of de beperkende rol van sociale contacten niet uit het oog te verliezen. Gedrag van leden van het netwerk kan namelijk ook extra stress opleveren of een basis vormen voor negatieve sociale vergelijking. Iemand kan bij een sociale groep horen waarvan de leden sociaal afwijkend of ongezond gedrag aanmoedigen en aansluiting bij een andere sociale groep ontmoedigen. Voor een kernlid kan dit betekenen dat het delinquent gedrag wordt aangemoedigd in plaats van afgekeurd, wat mogelijk de kans op recidive kan vergroten. Een sociaal netwerk kan dus ook een pro criminele houding aanwakkeren. Verder is het tevens van belang dat men kan voldoen aan de rolverwachtingen binnen de groep waartoe de persoon behoort, anders blijft waardering van de leden van het netwerk uit en dat heeft negatieve gevolgen voor de persoonlijke identiteit en het zelfrespect. (Heller & Rook, 2001) Ook sluit de geboden sociale steun niet altijd aan bij de behoefte, de hulp kan bijvoorbeeld niet adequaat zijn of geboden worden op een manier die de competentie van de ontvanger ondermijnt en de ontvanger afhankelijk maakt. Tot slot kunnen netwerkleden het zoeken van adequate of professionele hulp in de weg staan. Deze negatieve effecten doen echter niets af aan het grote belang van sociale contacten, maar dienen wel degelijk in beeld te blijven. (Hortulanus et al, 2003)

Sociale contacten op maatschappelijk vlak

Naast het gegeven dat sociale contacten iemand geborgenheid, veiligheid en waardering bieden op persoonlijk vlak, kan een sociaal netwerk toegang verschaffen tot tal van maatschappelijke hulpbronnen, zoals werk, opleiding, recreatie en informatie op maatschappelijk vlak. (Hortulanus et al, 2003) Daarnaast veronderstellen sociale contacten een zekere mate van sociale integratie en vervullen daarmee een belangrijke rol met betrekking tot de samenhang en stabiliteit in de samenleving. Sociale contacten zorgen ervoor dat mensen een gemeenschappelijke basis hebben voor het maatschappelijke leven. Vanuit verschillende theoretische perspectieven (o.a. de sociale identiteitstheorie en de sociale-categoriseringstheorie) is aangetoond dat de sociale groepen waarmee een individu zich identificeert doorslaggevend zijn voor het denken, voelen en het sociaal gedrag van het individu. Leden van een gemeenschap dragen hun denkwijzen, hun waarden en normen aan elkaar over. Op deze manier zorgen sociale contacten voor de overdacht van opvattingen, houdingen, waarden en normen die gangbaar zijn in de samenleving en daarmee voor de socialisatie van individuen tot burgers die passen in de samenleving. Een sociaal netwerk kan dus een desastreus effect hebben op het waarden- en normenpatroon van (ex)zedendelinquenten. (Hortulanus et al, 2003)

Sociale integratie zorgt tevens voor een zekere betrokkenheid bij de samenleving. Uit onderzoek blijkt dat sociale integratie en maatschappelijke betrokkenheid nauw samenhangen met de samenstelling van het persoonlijke netwerk. Over het algemeen gaat men er van uit dat mensen sterker bij de samenleving betrokken zijn naarmate ze meer contacten buiten het eigen gezin of de familiekring hebben. Mensen die deel uitmaken van netwerken met vrienden of lid zijn van verenigingen komen vaker in aanraking met mensen die elkaar niet kennen, maar elk hun eigen netwerk met sociale contacten onderhouden. De veronderstelling is dat iemand meer in de samenleving is geïntegreerd als hij/zij in meer verschillende netwerken verkeert die niet volledig met elkaar verbonden zijn. (Hortulanus et al, 2003)

Een netwerk wat voornamelijk uit familieleden bestaat kan namelijk heel kwetsbaar zijn omdat onderlinge loyaliteiten bij onvrede en ruzies het kernlid direct kunnen isoleren. Zo'n netwerk kan tevens door sociale controle en normen en waarden beklemmend zijn. Daarnaast is heterogeniteit belangrijk in een netwerk. Een netwerk dient namelijk het liefst uit personen te bestaan met uiteenlopende kwaliteiten, zodat het kernlid verschillende mogelijkheden heeft en niet alles aan één of twee personen hoeft te vragen. (Scheffers, 2010)

Concluderend kan worden gesteld dat sociale netwerken niet alleen betekenis hebben voor het persoonlijk leven, maar ook een maatschappelijk belang dienen. Integratie en maatschappelijke stabiliteit zijn nauwelijks mogelijk als mensen niet over sociale contacten beschikken. (Hortulanus et al, 2003)

2.2 Desistance en een natuurlijk sociaal netwerk.

Desistance is het proces van stoppen met criminaliteit. Voor de toelichting van het begrip desistance wordt de volgende formulering aangehouden: "Desistance is het uitblijven van delictgedrag over een langere periode, hetgeen samenhangt met een overtuigende (verinnerlijkte) en actieve (gedragmatige) investering van de desister in zijn sociale en materiële omgeving voor het bereiken van prosociale doelen, waarbij de omgeving zijn investering om met criminaliteit te stoppen daadwerkelijk en voortdurend bekrachtigt." (Vogelvang, 2009)

Wanneer (ex)zedendelinquenten willen stoppen met criminaliteit zijn er verschillende factoren belangrijk waaronder de factor gemeenschap oftewel sociaal kapitaal. Deze factor kan in dit onderzoek gelezen worden als een natuurlijk sociaal netwerk, zoals deze in paragraaf 2.1 is beschreven. Het sociaal kapitaal is geen kenmerk van één persoon of omgeving. Het bestaat uit de structuren en relaties tussen beide. De relaties die het kernlid onderhoudt met zijn omgeving is het sociaal kapitaal van het kernlid. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan werk, partner, familiecontact, vrienden, kennissen en burens. (Vogelvang, 2009)

Volgens MC Adams wordt het sociaal kapitaal gekenmerkt door liefde, vriendschap, wederzijdse dialoog of communicatie en een gevoel van eenheid of samenhang. (Farmer et al, 2012) Verder levert het sociaal kapitaal een bijdrage aan de sociale integratie, de sociale controle en de sociale steun van mensen. (Hortulanus et al, 2003)

Het sociaal kapitaal bestaat dus zowel uit sociale contacten op het persoonlijk vlak als uit sociale contacten op het maatschappelijk vlak. In termen van sociaal kapitaal kan hierbij gedacht worden aan drie verschillende relaties, namelijk uit bonding, bridging en linking. Bonding kapitaal omvat sterke en expressieve banden in gelijke omstandigheden, zoals gezins- en familiebanden, vrienden en burens. Bridging kapitaal maakt een breder bereik mogelijk van mensen en bronnen door verdere afgelegen banden zoals kennissen of collega's. Deze relaties kunnen waardevol zijn bij het zoeken naar een baan of naar een geschikte woonsituatie. Daarnaast bestaat het linking kapitaal, wat een veel breder bereik aan bronnen mogelijk maakt in vergelijking met bridging, doordat dit kapitaal het uitvoerbaar maakt om relaties te leggen die op een bepaalde manier anders zijn dan gebruikelijk zoals vrienden van vrienden. Hierdoor wordt een intrede in andere sociale situaties mogelijk. (Vogelvang, 2009)

Het sociaal kapitaal wordt door een aantal auteurs (waaronder Farall 2000, Gendrey, Little & Goggin 1996) aangeduid als een van de belangrijkste factoren die desistance tot gevolg kunnen hebben. Maar het wordt ook aangeduid als een van de belangrijkste oorzaken van zwakke sociale banden en crimineel gedrag, wat de keerzijde belicht van het sociaal kapitaal aangaande criminaliteit.

Alleen binnen relaties ontwikkelt een kernlid zijn wens om af te zien van delicten en krijgt hij daarvoor mogelijkheden aangereikt. Alleen binnen relaties kan het kernlid zijn wens om geen delicten meer te plegen in handelingen vertalen, zoals bij het leren van nieuw gedrag en vaardigheden of het herstellen van aangericht leed.

Daarbij verklaren Sampson en Laub (1993, in Van Laarhoven & Weijers, 2009) dat langdurige aanwezige sterke familiebanden samenhangen met het afzien van crimineel gedrag. (Vogelvang, 2009)

Al met al benadrukt de literatuur omtrent desistance het belang van structurele gemeenschappelijke factoren, zoals het hebben van relaties en/of een huwelijk. Het sociaal kapitaal kan een belangrijke factor zijn, gezien de problematiek van (ex)zedendelinquenten bij het aangaan van relaties, in het bijzonder de pedofielen, waarbij wordt opgemerkt dat ze een onvermogen hebben om leeftijd passende relaties te vormen (Marshall, 1989).

Het ontwikkelen van een gevoel dat men deel uitmaakt van een sociale groep (binnen een familie of gemeenschap) is een van de keerpunten voor (ex)zedendelinquenten tot het stoppen met criminaliteit. (Farmer et al, 2012) Dit keerpunt maakt het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk in de samenleving van meerwaarde voor het terugdringen van recidive. Hierbij is het in wezen dus belangrijk dat wanneer kernleden hun leven willen veranderen, ze toegang dienen te hebben tot de sociale en psychologische middelen die nodig zijn om een meer aangepast levensverhaal te construeren en het leven te plannen die de normen en waarden van de maatschappij en die van zichzelf weerspiegelt. (Farmer et al, 2012)

3. Methodes

Dit hoofdstuk beoogt inzicht te geven in de onderzoeksgroep, de onderzoeksmethoden, de meetinstrumenten en de analysemethode. Ook worden de keuzen van deze methoden en meetinstrumenten verantwoord. In paragraaf 3.1 wordt de onderzoeksgroep toegelicht, waarna in paragraaf 3.2 een beschrijving wordt gegeven van de onderzoeksmethoden. In paragraaf 3.3 wordt de uitleg en verantwoording van de meetinstrumenten toegelicht. Tot slot komt in paragraaf 3.4 de analysemethode aan bod.

Voor een schematische weergave van de onderzoeksopzet wordt verwezen naar het bijlagenboek bijlage I.

3.1 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep betreft de personen of groep(en) waarop de onderzoeksvragen zijn toegepast. (www.2reflect.nl, 7 maart 2012) Eerst wordt de onderzoeksgroep in Nederland toegelicht, waarna vervolgens de onderzoeksgroep in Engeland wordt beschreven.

De onderzoeksgroep bestaat uit eenentwintig cirkels die in Nederland actief zijn en uit tweeënzeventig cirkels die in Engeland actief zijn. (Persoonlijke communicatie, H. van Alphen 27 februari 2012) (Persoonlijke communicatie, S. Hanvey 24 mei 2012) De cirkels in Engeland worden betrokken bij het onderzoek aangezien deze al enige jaren actief zijn. Circles-England heeft daardoor al ervaring opgedaan met de eindfase van de COSA, welke de cirkels in Nederland nu bereiken. Door Circles-England erbij te betrekken kan er worden geleerd van de ervaringen die in deze cirkels zijn opgedaan. Er wordt geleerd van zowel de succesfactoren als de valkuilen, daarnaast worden deze succesfactoren en valkuilen ter aanvulling gebruikt voor de transfer in Nederland.

Onderzoeksgroep in Nederland

In Nederland zijn er van het totaal aantal cirkels, zeventien cirkels betrokken bij het onderzoek, aangezien deze cirkels worden gecoördineerd door cirkelcoördinatoren die voldoende ervaring hebben opgedaan met COSA. De volgende cirkels zijn bij het onderzoek betrokken: twaalf cirkels uit de regio Brabant en vijf cirkels uit de regio Rotterdam. (Persoonlijke communicatie, H. van Alphen 30 januari 2012) Binnen de cirkels omvat de onderzoeksgroep eenenzestig vrijwilligers en negen cirkelcoördinatoren. Het onderzoek richt zich dus op de binnencirkel. De buitencirkel is niet bij het onderzoek betrokken vanwege de grootte van het onderzoek en de tijd die hiervoor is vrijgegeven. De kernleden worden niet direct bij het onderzoek betrokken, aangezien deze groep vaker wordt belast met onderzoek. Dit onderzoek zou te veel worden voor de kernleden. Waardevolle informatie omtrent de situatie van de kernleden is verkregen via een onderzoekster van COSA, verbonden aan het lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid². Hier is voor gekozen omdat zij vanuit haar functie meerdere onderzoeken verricht binnen COSA. Op deze wijze worden de kernleden ontzien van teveel belasting van onderzoeken binnen COSA. Indirect worden de kernleden wel betrokken bij het onderzoek, doordat de vrijwilligers en cirkelcoördinatoren vragen beantwoorden rondom de situatie van de kernleden, wat maakt dat het onderzoek een meerwaarde is voor de doelgroep. De situatie van de kernleden is dus in kaart gebracht aan de hand van de meningen en visies van de cirkelcoördinatoren en de vrijwilligers. Daarnaast zijn de kernleden uitgenodigd aanwezig te zijn bij de groepsinterviews, zodat er kon worden aangesloten bij het uitgangspunt van COSA "Geen geheimen".

Er zijn zowel oriëntatiegesprekken als enquêtes en groepsinterviews uitgevoerd. De oriëntatiegesprekken zijn uitgevoerd met drie cirkelcoördinatoren. Het betreft twee cirkelcoördinatoren uit de regio Brabant en één cirkelcoördinator uit de regio Rotterdam. Bij de enquêtes zijn de eenenzestig vrijwilligers en negen cirkelcoördinatoren betrokken. Hier is voor gekozen omdat het de eenenzestig vrijwilligers omvat die zich bevinden in de cirkels die al langere tijd bestaan en die worden gecoördineerd door de cirkelcoördinatoren met voldoende ervaring met COSA. Voor de negen cirkelcoördinatoren is gekozen omdat het vijf cirkelcoördinatoren betreft van de cirkels waarin de vrijwilligers actief zijn. Daarnaast zijn het de vier cirkelcoördinatoren met, volgens de opdrachtgever, voldoende ervaring om hun mening,

---

² Mechtild Höing is sinds januari 2009 als docent voor de Academie voor Sociale Studies Breda van Avans Hogeschool werkzaam. Daarnaast is ze vanaf maart 2009 tevens verbonden aan het lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid. Mechtild Höing doet onderzoek naar COSA. In de komende jaren werkt zij in het kader van een Europees samenwerkingsverband mee aan de verdere implementatie van COSA in Europa.

ervaring en visie te delen over het onderwerp, ondanks dat zij niet de cirkels coördineren waarin de vrijwilligers actief zijn. Van de eenenzestig vrijwilligers hebben vijftien vrijwilligers de enquête ingevuld. Dit maakt een respons van 25% (N=61). Er is echter één vrijwilliger geweest die getracht heeft de enquête in te vullen, maar deze heeft minimaal antwoord gegeven op de vragen. De antwoorden die zijn gegeven zijn meegenomen bij de resultaten, aangezien alle opvattingen en meningen waardevol zijn. Het gevolg hiervan is dat bij enkele antwoorden in de resultaten veertien vrijwilligers als 100% respons worden beschouwd.

Van de negen cirkelcoördinatoren hebben acht cirkelcoördinatoren de enquête ingevuld. De cirkelcoördinatoren werden gevraagd de enquête per kernlid in te vullen. Één cirkelcoördinator heeft de enquête tweemaal ingevuld. Desondanks wordt de respons gezien als een respons van 89% (N=9), aangezien de cirkelcoördinatoren die de enquête eenmaal hebben ingevuld, deze algemeen hebben ingevuld. Alle cirkels die zij coördineren hebben zij meegenomen in de enquête. Hiermee wordt het doel van de enquête, een algemeen beeld vormen omtrent de transfer, bereikt. Dit maakt zowel de respons van de cirkelcoördinatoren als de respons van de vrijwilligers relevant. Ondanks dat de respons van de vrijwilliger 25% (N=61) betreft worden de resultaten wel meegenomen in het onderzoek, aangezien er een algemeen beeld gevormd dient te worden, hierbij is alle informatie welkom. Van de resultaten is een analyse gemaakt en hier is een eigen vertaling aan gegeven, wat heeft geleid tot het adviesrapport.

Naast de enquêtes zijn er, ter verdieping, vier groepsinterviews uitgevoerd. Hier is voor gekozen omdat er vier cirkelcoördinatoren bij het onderzoek zijn betrokken die, volgens de opdrachtgever, voldoende ervaring hebben opgedaan met de COSA. Deze cirkelcoördinatoren zijn werkzaam binnen de regio's Brabant en Rotterdam en coördineren de cirkels die het verst zijn gevorderd. Op deze manier zou er bij ieder groepsinterview één cirkelcoördinator aanwezig kunnen zijn met voldoende ervaring en die de cirkel coördineert waarin de vrijwilligers, die tevens betrokken zijn bij het onderzoek, actief zijn. De samenstelling van de groepsinterviews diende er als volgt uit te zien:

- Één kernlid (De eventuele aanwezigheid van een kernlid wordt bepaald door de cirkelcoördinator)
- Drie tot zes vrijwilligers
- Één cirkelcoördinator.

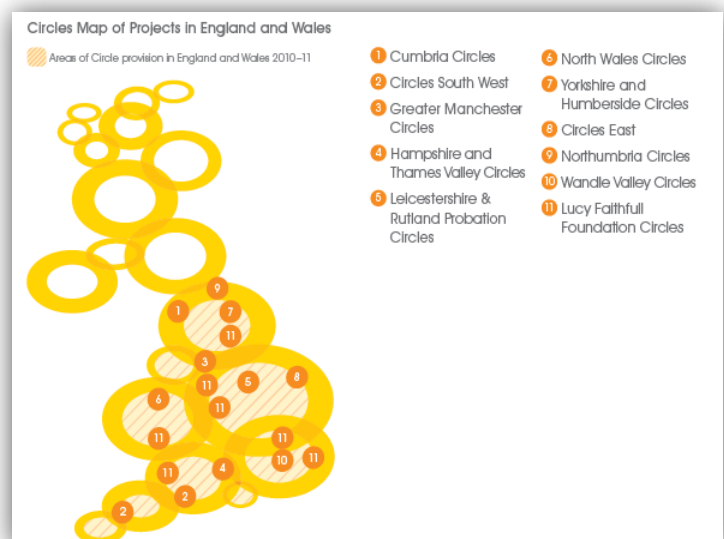
In werkelijkheid werd deze representativiteit niet altijd bereikt. Bij één interview was het kernlid aanwezig en bij drie interviews de cirkelcoördinator. Daarnaast was er één groepsinterview waar slechts één vrijwilliger bij aanwezig was, wat maakte dat er in totaal slechts twee personen aanwezig waren. De oorzaak hiervan was de mogelijkheid voor de betrokkenen om een groepsinterview te organiseren. Desondanks zijn de antwoorden wel meegenomen in het onderzoek, aangezien alle opvattingen en meningen voor het kwalitatieve onderzoek belangrijk zijn om een beeld te kunnen vormen van de transfer.

De tabellen in het bijlagenboek, bijlage II, vormen een beeld van de onderzoeksgroep die bij de enquêtes in Nederland is betrokken. Deze tabel is naar aanleiding van de informatie uit de enquêtes weergegeven. Het omvat de informatie van de respons van de eenenzestig vrijwilligers en de negen cirkelcoördinatoren.

Onderzoeksgroep in Engeland

Het onderzoek in Engeland loopt parallel aan het onderzoek in Nederland. Het onderzoek in Engeland is uitgevoerd ter aanvulling op de informatie die in Nederland is verkregen. De resultaten uit Engeland, naar aanleiding van de ervaringen aldaar, zullen een aanvullende bijdrage leveren aan de bevindingen. Er is geen sprake van een vergelijkend onderzoek, dit maakt dat er geen ratio aan het onderzoek in Engeland ten grondslag ligt. Hier is voor gekozen gezien de grootte van het onderzoek. Een onderzoek met een vergelijkende functie zou het onderzoek te breed en te algemeen maken, aangezien er dan rekening gehouden moest worden met de verschillen tussen Nederland en Engeland, zoals cultuur.

In Engeland zijn er elf verschillende projecten/regio's actief en benaderd. Via de afbeelding worden deze projecten/regio's inzichtelijk gemaakt. Van de elf regio's zijn er drieëntwintig cirkelcoördinatoren benaderd. Van deze drieëntwintig cirkelcoördinatoren hebben zes cirkelcoördinatoren de enquête

ingevuld. Dit maakt een respons van 26% (N=23).

Deze resultaten die hierdoor zijn verkregen zijn meegenomen in het onderzoek, aangezien alle opvattingen en meningen waardevol zijn.

De tabellen in het bijlagenboek, bijlage III, vormen een beeld van de onderzoeksgroep die bij de enquêtes in Engeland is betrokken. Het omvat de informatie van de respons van de drieëntwintig cirkelcoördinatoren die zijn benaderd voor de enquête.

3.2 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek is een explorerend onderzoek, waarbij de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden in kaart wordt gebracht. Er bestond namelijk nog geen beeldvorming over de transfer, aangezien COSA in Nederland nog in de kinderschoenen staat en er nog geen resultaten uit buitenlands onderzoek op dat gebied bekend zijn. (Persoonlijke communicatie, H. van Alphen, 5 april 2012)

Eenzijds is er gebruik gemaakt van de kwantitatieve onderzoeksmethode, er is namelijk sprake van secundaire analyse. Hierbij worden, met behulp van bestaande datasets, kwantitatieve gegevens uit eerdere onderzoeken verzameld en hergebruikt. (Verhoeven, 2007) Het literatuuronderzoek richt zich onder andere op eerder opgestelde rapporten en andere projecten. De onderzoeksgegevens die daar verzameld worden zijn opnieuw gebruikt in dit onderzoek, vandaar dat dit valt onder kwantitatief onderzoek. Daarbij is er gebruik gemaakt van enquêtes in Engeland en Nederland. De enquêtes in Nederland zijn zowel onder te brengen bij kwantitatief onderzoek als bij kwalitatief onderzoek, er is namelijk gebruik gemaakt van zowel gesloten als open vragen voor de enquêtes.

Anderzijds is er sprake van kwalitatief onderzoek. Hierbij staat de subjectieve betekenisverlening van de onderzochte centraal. (Verhoeven, 2007) Deze methode komt terug bij het vooronderzoek in de vorm van oriëntatiegesprekken, bij de enquêtes voor Engeland en Nederland aan de hand van open vragen en bij de groepsinterviews in Nederland. Verdere toelichting hieromtrent staat in de volgende paragraaf. Ten slotte valt literatuuronderzoek in het algemeen ook onder kwalitatief onderzoek. (Verhoeven, 2007)

Secundaire analyse

In het onderzoek is gebruik gemaakt van bestaande datasets met kwantitatieve gegevens die al door andere onderzoekers zijn verzameld. De dataset is nogmaals gebruikt om antwoord te kunnen geven op de probleemstelling. Uiteindelijk levert deze kwantitatieve methode kwalitatieve resultaten, aangezien de informatie die relevant is uit de documenten wordt overgenomen en wordt beschreven in het onderzoek. Voorbeelden hiervan zijn de gegevens die een onderzoekster van COSA, verbonden aan het lectoraat Reclustering en Veiligheidsbeleid heeft verzameld omtrent het natuurlijk sociaal netwerk van het kernlid van COSA en de onderzoeken die vooraf aan dit onderzoek zijn uitgevoerd door het programmabureau Circles-NL.

Er is allereerst gebruik gemaakt van de secundaire analyse vanwege de beschikbaarheid en bruikbaarheid van de data. Hier is gebruik van gemaakt omdat het voor het onderzoek een meerwaarde is om de situatie van de kernleden in beeld te hebben, er kan daardoor een duidelijker beeld gevormd worden over het natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden. (Verhoeven, 2011)

Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek kan worden beschouwd als een vorm van bureauresearch. Er is gekozen om literatuuronderzoek uit te voeren vanwege beschrijvingsvragen zoals: "Welke kenmerken komen uit de literatuur naar voren over...? En Wat is in de literatuur bekend over...?". (Verhoeven, 2011) Vooraf aan het onderzoek is er literatuuronderzoek gedaan ter oriëntatie op de probleemsituatie. Er is data verzameld voor de beeldvorming van de probleemstelling en het onderwerp. Vervolgens is er literatuuronderzoek gedaan naar aanleiding van de resultaten van de enquêtes en groepsinterviews. Hier is voor gekozen omdat COSA nog in de kinderschoenen staat en omdat op het onderwerp 'transfer' in de Nederlandse en buitenlandse literatuur nog niet eerder specifiek is ingegaan. Deze werkwijze heeft daardoor een duidelijker beeld van de transfer tot gevolg. Aan de hand van de gevonden knelpunten kon er in de literatuur gezocht worden naar mogelijke aanknopingspunten en mogelijkheden voor COSA voor implementatie of vervolgonderzoek. Om aanknopingspunten en mogelijkheden te bieden dienden er tevens achteraf literatuur gebruikt te worden als theoretische onderbouwing van de bevindingen.

Open interviews/oriëntatiegesprekken

Om tot kwalitatieve enquêtes te komen is er gebruik gemaakt van een ongestructureerde dataverzamelmethode. Vooraf aan de enquêtes zijn namelijk oriëntatiegesprekken gevoerd met drie cirkelcoördinatoren uit de regio Brabant en regio Rotterdam. Deze gesprekken waren geplande, korte, informele gesprekken die aan de hand van enige topics werden uitgevoerd. Het doel van deze gesprekken was een beeldvorming van de wijze waarop de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden wordt verwezenlijkt. Naar aanleiding hiervan zijn er vervolgens vragen opgesteld voor de enquêtes. (Baarda, de Goede & Kalmijn, 2010)

Enquêtes in Nederland en Engeland

Bij de keuze voor het afnemen van enquêtes is in een vroeg stadium besloten om Circles-England bij het onderzoek te betrekken. In verband met praktische overwegingen is besloten om in Engeland geen interviews te houden. Dit is besloten vanwege het taaltechnische aspect en op basis van de kosten, waaronder kosten voor het telefonisch contact. Bij de keuze om in Engeland enquêtes af te nemen is tegelijkertijd besloten om dit ook in Nederland te doen, om de kwaliteit van de gegevens te waarborgen.

Verder is hier in Nederland voor gekozen vanwege de kwetsbaarheid van de onderzoeksgroep. Aan de hand van de enquêtes is de onderzoeksgroep anoniem benaderd, wat mogelijk de respons vergroot. Daarnaast heeft deze anonimiteit tot gevolg dat de onderzoeksgroep zich uit durft te laten over knelpunten en andere eventuele gevoelige onderwerpen. (Baarda et al, 2010)

De enquêtes zijn zowel in Nederland als in Engeland algemeen en grofmazig, om een algemeen beeld te vormen en om ruimte te bieden voor nieuwe inzichten. De enquêtes in Nederland zijn halfgestructureerde enquêtes. Enerzijds bestaan ze uit volledig gestructureerde vragen. De gesloten vragen in de enquêtes beschikken over exacte antwoorden die vergelijkbaar zijn tussen personen. De vooraf geformuleerde antwoordalternatieven zijn voor alle respondenten hetzelfde. (Baarda et al, 2010) Wat betreft de volledig gestructureerde vragen is gebruik gemaakt van meerkeuzevragen met één antwoordmogelijkheid. Een voorbeeld hiervan is: "Hoeveel cirkels coördineert u als cirkelcoördinator?". Het gaat bij deze vragen om het vaststellen van feiten. Bij de meerkeuzevragen is tevens gebruik gemaakt van een open antwoordalternatief. Een open antwoordalternatief kan gelezen worden als een alternatief in de vorm van anders, namelijk... Bij enige vragen is hiervoor gekozen omdat niet zeker was of alle antwoordmogelijkheden bekend waren. Verder is er gebruik gemaakt van meerkeuzevragen met meerdere antwoordmogelijkheden. Een voorbeeld bij deze vraag is: "In welke fase bevindt de cirkel zich?", mogelijk houdt de cirkel zich zowel bezig met de doelen van fase één als met de doelen van fase twee. (Baarda et al, 2010) Ook is het mogelijk dat er meer dan 100% antwoorden wordt gegeven. Hier is voor gekozen aangezien in de enquêtes meerdere kernleden en vrijwilligers beoordeeld dienden te worden, wat maakt dat hieromtrent meerdere antwoorden mogelijk zijn.

Anderzijds bestaan de enquêtes in Nederland uit ongestructureerde vragen, ook wel open vragen genoemd. Er worden geen vooraf geformuleerde antwoordalternatieven gegeven die voor iedereen hetzelfde zijn. Respondenten dienen zelf antwoorden te formuleren op de vragen. De open vragen bestaan uit tekstboxen, aan de hand van deze tekstboxen is de respondent gevraagd om toelichting te geven op het antwoord wat is gegeven.

De enquêtes in Engeland bestaan tevens uit ongestructureerde vragen, oftewel open vragen.

Er is voor deze combinatie gekozen omdat er omtrent het onderwerp weinig voorkennis beschikbaar was en daardoor moeilijk een beeld gevormd kon worden van het soort antwoordmogelijkheden dat er verwacht kon worden. Het gevolg hiervan was dat antwoordalternatieven niet vooraf uit de literatuur geformuleerd konden worden, wat leidde tot het gebruik van open vragen. De oriëntatiegesprekken hebben wel een meerwaarde gehad in het opstellen van de enquêtes maar waren niet voldoende om de enquêtes volledig gestructureerd te maken. (Baarda et al, 2010)

Er is gebruik gemaakt van een schriftelijke afname van de enquêtes. De geënuquëeerden zijn namelijk per e-mail benaderd. Deze keuze staat in verband met de anonimiteit die gewaarborgd dient te worden. De vragen richten zich namelijk onder andere op de knelpunten van de transfer. Om een duidelijk beeld te kunnen vormen is het van belang dat respondenten geen sociaal wenselijke antwoorden geven. Sociale wenselijkheid speelt bij schriftelijke enquêtes een minder grote rol dan bij mondelinge enquêtes. Mensen ervaren over het algemeen namelijk meer anonimiteit wanneer ze een schriftelijke lijst beantwoorden en durven eerder antwoord te geven op intieme vragen of vragen over maatschappelijk ongewenst gedrag dan bij mondelinge enquêtes.

Om de respons op de enquêtes te ondervangen, aangezien aangereikte lijsten niet altijd worden ingevuld, zijn er zes dagen vóór de deadline herinneringsmails gestuurd. (Baarda et al, 2010) De eerste stap bij het maken van de enquêtes besloeg het vertalen van de probleemstelling in concrete onderzoekbare termen, zoals het gebruik van het woord 'overgang' in plaats van 'transfer'. Het operationaliseren is gestart met het definiëren van de begrippen in functionele termen. Vervolgens zijn de concrete begrippen uiteengelegd in dimensies. Per dimensie is gezocht naar een aantal indicatoren. Dit proces is in samenwerking met een onderzoekster van COSA, verbonden aan het lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid, doorlopen, waarna vervolgens de onderzoeksvragen geformuleerd konden worden. Echter, een nadeel van het gebruik van enquêtes is dat de context waarbinnen de antwoorden worden gegeven, onbekend blijft. Dat wil zeggen dat de vraag 'waarom' een respondent een bepaald antwoord geeft, niet kan worden beantwoord. (Verhoeven, 2007) Om dit nadeel te ondervangen zijn er ter aanvulling op de resultaten die volgen uit de Nederlandse enquêtes groepsinterviews gehouden met vier geëncquêteerde cirkels en cirkelcoördinatoren. (Verhoeven, 2011)

Groepsinterviews

Zoals bovengenoemd is er gekozen voor de groepsinterviews om het nadeel van de enquêtes te ondervangen. Daarom zijn de groepsinterviews na het afnemen van de enquêtes uitgevoerd. Door deze volgorde kon er via de groepsinterviews direct de diepte in worden gegaan. Daarnaast zijn de groepsinterviews naar aanleiding van de enquêtes afgenomen vanwege het algemene beeld wat geschetst diende te worden omtrent de transfer.

De groepsinterviews zijn gehouden in de vorm van een vraaggesprek waarin de beleving van de geïnterviewden voorop stond. Er was ruimte voor de eigen inbreng van de respondenten en de onderzoekers stelden zich flexibel op. (Verhoeven, 2011)

Aan de hand van de groepsinterviews is er de diepte ingegaan en zijn de complexe vragen verder geanalyseerd. Er zijn halfgestructureerde interviews afgenomen, hierbij is gebruik gemaakt van een topiclijst. De topiclijst (zie bijlagenboek, bijlage IV) is naar aanleiding van de resultaten van de enquêtes geformuleerd, aangezien dezelfde topics zijn aangehouden bij het opstellen van deze enquêtes. Hier is voor gekozen omdat deze topics te herleiden zijn naar de kern van de deelvragen.

Verder betrof het een expertise interview, gezien het feit dat de geïnterviewden gevraagd zijn naar aanleiding van hun kennis en ervaring. (Baarda, De Goede & Van der Meer – Middelburg, 2007)

De onderzoeker heeft bij de groepsinterviews de rol van moderator aangenomen, wat inhoudt dat er structuur is gegeven aan het gesprek maar ook informatie is aangeboden. Het zijn voornamelijk focusgroepinterviews, aangezien er afzonderlijke onderwerpen zijn besproken die voortkomen uit de resultaten van de enquêtes. Verschillende meningen hierover zijn gepeild, waarna er conclusies zijn getrokken met betrekking tot de verkregen resultaten. (Verhoeven, 2007)

Overigens zijn er bij aanvang van het onderzoek hypothesen geformuleerd, ten aanzien van de verwachtingen van het onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de hypothesen getoetst aan de resultaten. De hypothesen zijn terug te vinden in het bijlagenboek, bijlage IX.

Kwaliteit van het onderzoek

Onderzoek wordt beoordeeld op de betrouwbaarheid van de resultaten. Het onderzoek moet tevens valide en generaliseerbaar zijn. Tot slot dient het onderzoek te voldoen aan de kwaliteitscriteria bruikbaarheid. Het is van belang dat het onderzoek bruikbaar is voor personen en organisaties, dus bruikbaar voor het Programmabureau Circles-NL.

De betrouwbaarheid van het onderzoek wordt verhoogd aan de hand van triangulatie. Hiermee wordt bedoeld dat de onderzoeker meer dan één dataverzamelmethode gebruikt om de centrale vraagstelling te beantwoorden. Er wordt namelijk gebruik gemaakt van enquêtes, groepsinterviews en literatuuronderzoek. Via de enquêtes wordt getracht resultaten te verzamelen. Aan de hand van de groepsinterviews wordt nagegaan of de informatie die is verkregen aan de hand van de enquêtes klopt en er wordt vervolgens de diepte ingegaan. Vooraf aan het uitvoeren van de enquêtes en de groepsinterviews is er literatuuronderzoek gedaan ter oriëntatie op het onderwerp van het onderzoek. Na het verkrijgen van de resultaten wordt tevens literatuuronderzoek gedaan als theoretische onderbouwing van de aanbevelingen. (Verhoeven, 2007)

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen is er een juiste verantwoording gegeven van alle onderzoekshandelingen. Aan de hand van een onderzoekslogboek zijn de keuzes tijdens het onderzoek, de vorderingen, leermomenten en de eventuele veranderingen en omstandigheden die problemen oproepen, genoteerd. De meerwaarde hiervan is dat bij herhaling van het onderzoek fouten kunnen worden voorkomen, wat de betrouwbaarheid van het onderzoek verhoogt. Verder

hebben er verscheidene controlemomenten plaatsgevonden tussen de opdrachtgever, afstudeerbegeleider en de opdrachtnemers (studenten). (Verhoeven, 2007)
De opdrachtgever werd nauw betrokken bij het uitvoeren van het onderzoek, wat de bruikbaarheid doet verhogen. Naast de opdrachtgever zijn tevens deskundigen betrokken bij het onderzoek. Verder heeft de opdrachtgevende organisatie één vaste contactpersoon aangesteld voor informatie, overleg etc. Deze nauwe samenwerking heeft tevens effect op de betrouwbaarheid van de resultaten. (Verhoeven, 2007)

3.3 Meetinstrumenten

Enquêtes

Er is voor zowel de cirkelcoördinatoren als de vrijwilligers in Nederland gebruik gemaakt van enquêtes, om antwoord te verkrijgen op deelvraag één en twee (zie voor de enquêtes het bijlagenboek, bijlage V en VI). Wat betreft de enquête voor de cirkelcoördinatoren in Engeland is van de enquête gebruik gemaakt om antwoord te verkrijgen op deelvraag drie (zie voor de enquête het bijlagenboek, bijlage VII). Naar aanleiding van de deelvragen zijn de enquêtevragen opgesteld. Deze enquêtevragen zijn tevens opgesteld op grond van de ervaringen die COSA op heeft gedaan, maar ook vanuit de eigen opvattingen omtrent hulpverlening van de onderzoekers, die zijn ontwikkeld tijdens de opleiding Social Work. Aan de hand van de antwoorden op de enquêtevragen is antwoord gegeven op deelvraag één, twee en drie, waarmee er antwoord is gegeven op de probleemstelling.

Betrouwbaarheid enquêtes

Tijdens een onderzoek kunnen er altijd toevallige fouten worden gemaakt. De betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten geeft aan hoeverre het onderzoek vrij is van toeval. (Verhoeven,2007)
Om de betrouwbaarheid van het onderzoek, in dit geval dus van de enquêtes, te verhogen zijn de volgende manieren toegepast:

- Test-hertest: In de enquêtes zijn bepaalde schalen tweemaal voorgelegd aan de respondenten. Verscheidene vragen zijn niet letterlijk tweemaal gesteld, maar komen qua inhoud met elkaar overeen. (Verhoeven, 2007)
- Proefenquête: De enquêtevragen in Nederland zijn door een onderzoekster van COSA, verbonden aan het lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid, gecontroleerd op de criteria waar deze aan dienen te voldoen, waaronder de duidelijkheid en relevantie van de vragen. Daarnaast zijn ter controle drie cirkelcoördinatoren in Nederland benaderd voor een proefenquête. Uiteindelijk zijn de enquêtevragen enkel gecontroleerd door één cirkelcoördinator uit de regio Rotterdam, ter controle op onder andere de duidelijkheid en relevantie van de vragen voor zowel de cirkelcoördinatoren als de vrijwilligers. Om de duidelijkheid van de enquêtevragen te vergroten is er bij de complexe begrippen een uitleg gegeven op welke wijze de vraag geïnterpreteerd dient te worden, zonder de respondent een bepaalde richting op te duwen. (Baarda et al, 2010)
De enquêtes in Engeland zijn gecontroleerd door de lector Reclassering en Veiligheidsbeleid bij het Expertisecentrum veiligheid³ en door de onderzoekster van COSA.
- Het ruwe materiaal, onder andere de antwoorden op de enquêtes van Nederland en Engeland, is bewaard gebleven voor eventuele heranalyse. (zie het bijlagenboek, bijlage VIII)(Verhoeven, 2007)
- Aangaande de enquêtes in Nederland en Engeland is er nauw contact geweest met de opdrachtgever over de opzet en de uitvoering van de enquêtes. Het contact met de opdrachtgever is verlopen via één contactpersoon. (Verhoeven, 2007)

---

³ Dr. Bas Vogelvang; werkzaam als lector Reclassering en Veiligheidsbeleid bij het Expertisecentrum veiligheid. Vogelvang is daarnaast vanaf 2000 werkzaam als expertadviseur bij Adviesbureau Van Montfoort. (www.avans.nl, 28 maart 2012)

Validiteit enquêtes

De validiteit betreft de geldigheid van het onderzoek.

- Er is gebruik gemaakt van schriftelijke enquêtes om de kans op sociaal wenselijke antwoorden te minimaliseren. Sociale wenselijkheid speelt bij schriftelijke enquêtes namelijk een minder grote rol dan bij mondelinge enquêtes. (Verhoeven, 2007)(Baarda et al, 2010)
- Om de begripsvaliditeit te vergroten zijn er naar aanleiding van de ingevulde enquêtes groepsinterviews gehouden, zodat er doorgevraagd kon worden op de antwoorden die waren gegeven in de enquêtes. Tevens konden zo de antwoorden worden ondervangen die niet werkelijk antwoord gaven op de vraag die werd gesteld. Verder zijn complexe begrippen in de enquête toegelicht, zodat de respondenten deze op dezelfde wijze konden interpreteren. (Verhoeven, 2007)
- Wanneer generaliseerbaarheid een rol speelt in kwalitatief onderzoek, is het de inhoudelijke generaliseerbaarheid, de geldigheid van de resultaten in soortgelijke situaties. Die wordt onder andere verkregen door de werkelijkheid zo veel mogelijk intact te laten. Bij de enquêtes zijn alle vrijwilligers en cirkelcoördinatoren betrokken uit de regio's Rotterdam en Brabant. Ook de cirkelcoördinatoren uit de regio Alkmaar/Haarlem en de regio Limburg zijn benaderd. Zo wordt een voldoende aantal respondenten getracht te bereiken waardoor er, vanuit hun ervaringen, een betere schatting kan worden gemaakt over wat er in de werkelijkheid gebeurt bij de transfer. Er wordt daarmee beoogt uitspraken te kunnen doen over de populatie die betrokken is bij het onderzoek. (Den Boer, Bouwman, Frissen & Houben, 2005)
- In Engeland zijn voor de respons van de enquêtes alle cirkelcoördinatoren benaderd. Het doel hiervan is met meer respondenten een inschatting maken over wat er in werkelijkheid gebeurt omtrent de transfer. (Den Boer et al, 2005)

Bruikbaarheid enquêtes

Om de bruikbaarheid van de enquêtes te bewerkstelligen werd de opdrachtgever nauw betrokken bij het onderzoek en het opstellen van de enquêtes. Daarnaast zijn er deskundigen betrokken bij het onderzoek, waaronder de onderzoekster van COSA, verbonden aan het lectoraat Reclustering en Veiligheid en de lector Reclustering en Veiligheidsbeleid. Verder is er één vaste contactpersoon vanuit de opdrachtgevende organisatie aangesteld voor informatie, overleg, het maken van afspraken etc. Deze nauwe samenwerking heeft tevens effect op de betrouwbaarheid van de resultaten. Deze werkwijze en samenwerking geldt ook voor de bruikbaarheid van de groepsinterviews. (Verhoeven, 2007)

Groepsinterviews

De groepsinterviews zijn vormgegeven als halfgestructureerde interviews, wat maakt dat er gebruik is gemaakt van een topiclijst. Deze topiclijst is in het bijlagenboek in bijlage IV toegevoegd. De topiclijst is vormgegeven aan de hand van de antwoorden op de enquêtevragen. Wat vanuit de enquêtes vragen opriep of waar meer informatie over ingewonnen diende te worden vormde de basis voor de topiclijst. Aan de hand van de groepsinterviews is er gemeten of hetgeen uit de enquêtes naar voren kwam op de juiste wijze is geïnterpreteerd door de onderzoekers en zijn onduidelijkheden weggenomen. Verder is er voornamelijk gebruik gemaakt van open vragen. Hier is voor gekozen aangezien open vragen leiden naar meningen van de geïnterviewden en deze meningen binnen het kwalitatief onderzoek waardevol zijn. Gesloten vragen leiden daarentegen naar feiten en kunnen meningen verdoezelen. (Hulshof, 2001)

Vanwege het gegeven dat bij één groepsinterview het kernlid aanwezig was is er voor gekozen om het kernlid gedurende het interview te laten luisteren. Aan het eind van het interview kreeg het kernlid de ruimte om zijn/haar mening te delen. Hier is voor gekozen aangezien het kernlid verder niet direct bij het onderzoek is betrokken, door dit nu ook niet te doen wordt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek gewaarborgd. Naar aanleiding van de groepsinterviews zijn deelvraag één en twee beantwoord.

Betrouwbaarheid groepsinterviews

- Aan de hand van de opgestelde topiclijst voor de groepsinterviews is er vooraf aan de groepsinterviews een proefinterview gehouden. Naar aanleiding van de feedback omtrent het proefinterview is de topiclijst aangepast. Deze werkwijze kan de betrouwbaarheid van de topiclijst vergroten.
- Bij de groepsgesprekken is gebruik gemaakt van opnameapparatuur en zijn er aantekeningen gemaakt. Aan de hand van het opnamemateriaal konden de groepsgesprekken meerdere malen worden beluisterd, waarna vervolgens resultaten werden uitgeschreven. Deze aanpak verhoogt tevens de validiteit van het meetinstrument.
- Bij de groepsgesprekken zijn meerdere observatoren ingezet. Beide onderzoekers waren aanwezig bij de groepsinterviews, zodat zo min mogelijk informatie over het hoofd werd gezien en zo veel als mogelijk de diepte opgezocht kon worden.
- Het ruwe materiaal, onder andere de verbatim uitgewerkte groepsinterviews, is bewaard gebleven voor eventuele heranalyse. (zie het bijlagenboek, bijlage IV)
- Voor de groepsinterviews is er nauw contact geweest met de opdrachtgever over de opzet en de uitvoering van het interview. Het contact met de opdrachtgever is verlopen via één contactpersoon (Verhoeven, 2007)

Validiteit groepsinterviews

- De groepsinterviews zijn in de werkelijke setting uitgevoerd, wat de generaliseerbaarheid vergroot. Een groepsgesprek van de cirkel wordt in eenzelfde setting uitgevoerd als waarin de groepsinterviews zijn uitgevoerd.
- De geïnterviewden worden aan de hand van de half gestructureerde interviews niet in het keurslijf van een vragenlijst geduwd. Er wordt ruimte geboden om als geïnterviewden zelf te praten en dingen te vertellen. Hierdoor zal de onderzoekssituatie zo min mogelijk afwijken van de werkelijke situatie, waardoor de generaliseerbaarheid wordt vergroot. (Den Boer et al, 2005)
- Bij de groepsinterviews is er doorgevraagd, zodat het werkelijke antwoord op de vraag van de geïnterviewde boven tafel kwam. Hierbij is gebruik gemaakt van de ervaring en kennis die de interviewers hebben opgedaan gedurende de studie Social Work, de theorie van Elementaire sociale vaardigheden van K. van Meer, J. van Neijenhof en M. Bouwens en de theorie van Leren interviewen van M. Hulshof.
- Er is omtrent de analysemethode gebruik gemaakt van de gefundeerde theoriebenadering. Hierover meer in paragraaf 3.4 'Analysemethode'. (Verhoeven, 2007)

3.4 Analysemethode

Er is gebruik gemaakt van een analysemethode voor kwalitatief onderzoek, aangezien de resultaten die verkregen zijn aan de hand van bovenstaande methoden kwalitatief van aard zijn.

Analysemethode kwalitatief onderzoek

Voor het kwalitatief onderzoek is er gebruik gemaakt van de kaderanalyse. Dit is een analyse waarbij het theoretisch kader, zoals dat voor aanvang en tijdens het onderzoek is geformuleerd, wordt geconfronteerd met de verzamelde informatie. De verzamelde informatie (verkregen middels de enquêtes en de halfgestructureerde groepsinterviews) kan ertoe bijdragen dat de begrippen, veronderstellingen en hypothesen waaruit het theoretisch kader bestaat, voorlopig worden bevestigd, ontkend, veranderd of aangevuld, dit heet de confrontatiefase. Daarnaast bestaat er een generatiefase, daarin worden voorlopige nieuwe begrippen, veronderstellingen en hypothesen gegenereerd en geformuleerd. Deze nieuwe begrippen zijn vanuit de verzamelde informatie ontwikkeld en maakte aan de start van het onderzoek (nog) geen deel uit van het geformuleerde theoretische kader, deze pasten daar echter wel tussen en zeiden mogelijk iets over een antwoord op de vraagstelling. (Maso, Smaling, 2004)

Ten eerste zijn de kwalitatieve gegevens (o.a. de antwoorden op de open vragen vanuit de enquêtes en de resultaten vanuit de groepsinterviews), alvorens de analyse, geprepareerd. Er is een tekstbestand van de onderzoeksgegevens gemaakt en de onderzoeksgegevens zijn hierin geordend en gereduceerd. De eerst reductie was het schrappen van tekstgedeelten die niet relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Na het schrappen van deze tekstgedeelten was er teveel tekst over om alles te kunnen overzien, daarbij was de tekst nog erg specifiek.

Er is vervolgens gekozen voor een analyse-eenheid, door de tekst op te delen in fragmenten en ieder fragment te representeren door één of meerdere steekwoorden, ook wel 'labels' genoemd. Bepaalde zinnen zijn dus gecompriëerd tot een samenvatting, waardoor er minder tekst overbleef maar juist wel de tekst die voor het onderzoek net zoveel zegt als de langere tekst. De kleinere gedeelten tekst, ook wel de fragmenten genoemd, zijn vervolgens ingedeeld en opgesplitst, ieder fragment diende immers informatie te geven over één onderwerp.

Hierna is het werkelijke analyseren gestart, op basis van de gefundeerde-theorie-benadering, en zijn de fragmenten dus gelabeld. De gefundeerde-theorie-benadering is namelijk zowel inductief als iteratief en bevat drie hoofdfasen in het proces:

- Open coderen: Het toekennen van steekwoorden aan delen van een tekst;
- Axial coderen: Het vergelijken van delen tekst met dezelfde code op verschillen en overeenkomsten;
- Selectief coderen; Het zoeken naar uitzonderingen op gevonden codes.
(www.wiki.uva.nl, geraadpleegd op 28 maart 2012)

Concreet worden meerdere kleine stapjes genomen tijdens de analyse. De tekstfragmenten zijn allereerst expliciet en weloverwogen voorzien van een naamindicatie. Vervolgens zijn de labels ruimtelijk geordend en zijn er verbanden tussen gezocht, hierbij heeft de doelstelling en de onderzoeksvraag als uitgangspunt gediend.

Daarna is verdergegaan met de interpretatie, door te kijken naar synonieme labels en labels die gemeenschappelijke kenmerken hebben onder te verdelen in dimensies. Ook is de labelstructuur benoemd, dit betreft de beschrijvende analyse, waarbij labels dus zijn ingedeeld op basis van onderling verwantschap en thema's.

Daarnaast is de geldigheid van die labeling vastgesteld, dit is alvorens de analyse, op basis van de oriëntatiegesprekken met de cirkelcoördinatoren gedaan. De indeling van labels naar onderling verwantschap en thema's en de toetsing van de geldigheid daarvan heeft kernlabels gecreëerd, die gedefinieerd moesten worden, aangezien duidelijk moest zijn wat deze inhouden.

Vervolgens is de intersubjectiviteit vastgesteld, er is dus met de opdrachtgever en docentbegeleider overlegd over de betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten. Tot slot is er getracht antwoord te geven op de vraagstelling, doormiddel van combinaties van labels te maken. (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009)

Uiteindelijk zijn de labels uitgeschreven en geanalyseerd tot een resultaat (zie bijlagenboek, bijlage VIII). De labels van de tips en suggesties, die in de enquêtes zijn gegeven, zijn echter niet in deze resultaten uitgewerkt, maar zijn inhoudelijk wel meegenomen in de aanbevelingen en/of handvatten van het adviesrapport. Hier is voor gekozen aangezien de tips en suggesties als basis dienden voor de groepsinterviews, zodat er een meer realistisch en werkelijk beeld gevormd kon worden over de transfer. De tips en suggesties uit de enquêtes waren namelijk uiteenlopend.

Naar aanleiding van de analyse zijn er aanbevelingen gerelateerd aan het kernlid, de vrijwilliger, de cirkelcoördinator en de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex) zedendelinquenten geformuleerd. Enkel de resultaten die uit de analyse zijn verkregen en waarvan meer dan 20% van de respons van de cirkelcoördinatoren en/of van de vrijwilligers, overeenstemmend antwoord is gegeven, zijn meegenomen in de aanbevelingen voor COSA. Hier is voor gekozen aangezien er naar aanleiding van dit percentage een werkelijk en realistisch beeld gevormd kan worden omtrent de transfer.

Dit betekent dat de antwoorden afkomstig zijn van meer dan één respondent (coördinator en/of vrijwilliger). In het geval van de vrijwilligers betekent dit dat er minstens drie respondenten dienden te zijn met een overeenstemmend antwoord. Deze keuze is gemaakt in verband met de ervaring en kennis die de vrijwilligers mogelijk minder hebben dan de cirkelcoördinatoren. Dit maakt een respons van minimaal drie vrijwilligers waardevol voor het onderzoek.

4. Resultaten

Analyse en deelconclusies

In dit hoofdstuk wordt per topic, die naar aanleiding van de deelvragen zijn geformuleerd, een analyse gegeven op de onafhankelijke resultaten uit het bijlagenboek in bijlage VIII. Vervolgens wordt er aan de hand van de analyse en de getrokken conclusie antwoord gegeven op de deelvragen die uiteindelijk leiden tot het antwoord op de probleemstelling.

4.1 Natuurlijk sociaal netwerk

In paragraaf 4.1 wordt een analyse en conclusie geformuleerd over de resultaten van de topic natuurlijk sociaal netwerk. Aan de hand van deze formulering wordt er antwoord gegeven op de subdeelvraag: 'Aan welke aspecten dient een natuurlijk sociaal netwerk te voldoen?', van de deelvraag: 'Hoe wordt in Nederland de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, door de cirkels van COSA bereikt?'

Uit de resultaten is gebleken dat een natuurlijk sociaal netwerk aan de volgende aspecten dient te voldoen:

- Het natuurlijk sociaal netwerk dient een veilige basis te zijn, waar een gevoel van vertrouwen is tussen het natuurlijk sociaal netwerk en het kernlid en er geborgenheid bestaat.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient het kernlid te waarderen en te accepteren, dus onbevooroordeeld te zijn. Een gevolg hiervan kan zijn dat het kernlid er zijn verhaal kwijt kan, want dit is tevens een aspect waar het natuurlijk sociaal netwerk aan dient te voldoen. Openheid over het delict is een aanvulling, maar dit is tevens afhankelijk van de algehele openheid en de persoonlijkheid van het kernlid.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient een rol te spelen in de ontspanning van het kernlid. In de vorm van plezier kunnen beleven en dingen samen kunnen ondernemen.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient het kernlid aan te moedigen, te stimuleren, te verzorgen dan wel te corrigeren wanneer dit nodig is. Dit corrigeren vraagt een controlerende functie, door te signaleren wat er omtrent het kernlid gebeurt. Hieromtrent dient het natuurlijk sociaal netwerk het kernlid aan te spreken en te durven confronteren.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient een ondersteunende functie te hebben voor het kernlid.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient als klankbord te dienen en liefdevol te zijn.
- Het natuurlijk sociaal netwerk dient te voldoen aan een gelijkwaardige omgang met verschillende contacten.
- Tussen het natuurlijk sociaal netwerk en het kernlid dient onvoorwaardelijke loyaliteit te zijn.

De cirkelcoördinatoren en de vrijwilligers waren het hier in grote mate met elkaar over eens. Daarnaast sloot deze omschrijving enigszins aan bij de behoeften die een kernlid blijkt te hebben ten opzichte van het natuurlijk sociaal netwerk. Wat hierbij opvalt is dat de vrijwilligers voornamelijk aangeven dat het kernlid behoefte heeft aan ontspanning, gezelligheid, warmte en ondersteuning. Cirkelcoördinatoren daarentegen leggen voornamelijk de nadruk op de behoeften aansprakelijkheid, het aansprakelijk en verantwoordelijk houden van het kernlid voor het COSA-traject, en zelfstandigheid.

Ter aanvulling op deze resultaten wordt er gebruik gemaakt van de theorie over een natuurlijk sociaal netwerk. De bovengenoemde aspecten komen tevens overeen met hetgeen de theorie omschrijft waar een natuurlijk sociaal netwerk aan kan voldoen. Enerzijds bieden sociale contacten mensen de mogelijkheid zich deel te voelen van een sociale groep waarmee zij zich kunnen identificeren en waarin ze persoonlijke betrokkenheid, vertrouwelijkheid en vriendschap ervaren. De sociale omgang met anderen, de gezelligheid en het plezier van het samen zijn met anderen heeft positieve gevolgen voor het persoonlijke welzijn. Mensen hebben namelijk de waardering en erkenning van anderen nodig om respect en zelfvertrouwen te ontwikkelen en personen uit het persoonlijke netwerk kunnen deze waardering geven, wat aansluit bij bovenstaande aspecten waar de vrijwilligers voornamelijk de nadruk op leggen. Anderzijds bieden sociale contacten, sociale controle. Er wordt gesteld dat individuen die ingebed zijn in een samenhangend netwerk van sociale banden, minder geneigd zullen zijn tot riskant of afwijkend gedrag. Dit komt overeen met de controlerende en signalerende functie die door de vrijwilligers en cirkelcoördinatoren wordt benoemd. Ten derde bieden sociale contacten, sociale steun. Uitgangspunt hierbij is dat met name

de potentiële ondersteunende functie van persoonlijke contacten met anderen relevant is voor het welbevinden, wat aansluit bij bovengenoemde aspecten van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren. Uit verschillende onderzoeken blijkt namelijk dat een belangrijk deel van de hulp en zorg aan hulpbehoevenden verricht wordt door personen uit het persoonlijk netwerk van de zorgvrager. Hierdoor zijn mensen met een goed functionerend netwerk beter in staat zichzelf te redden dan degenen die het zonder deze steun moeten doen. (Hortulanus et al, 2003) De sociale contacten vervullen namelijk ook een centrale rol bij het omgaan met problemen. Ze vormen een beschermende factor wanneer zich problemen voordoen. Sociale contacten kunnen iemand dus geborgenheid, veiligheid en waardering bieden op persoonlijk vlak.

Daarnaast benadrukt de theorie dat men er over het algemeen van uit gaat dat mensen naarmate ze meer contacten buiten het eigen gezin of de familiekring hebben, sterker bij de samenleving zijn betrokken. Een netwerk wat voornamelijk uit familieleden bestaat kan namelijk heel kwetsbaar zijn omdat onderlinge loyaliteiten bij onvrede en ruzies het kernlid direct kunnen isoleren. Zo'n netwerk kan tevens door sociale controle en normen en waarden beklemmend zijn. Mensen die ook deel uitmaken van netwerken met vrienden of lid zijn van verenigingen komen vaker in aanraking met mensen die elkaar niet kennen, die ieder een eigen netwerk met sociale relaties onderhouden. De veronderstelling is dat iemand meer in de samenleving is geïntegreerd als hij of zij in meer verschillende netwerken verkeert die niet volledig met elkaar verbonden zijn. (Hortulanus et al, 2003) (Scheffers, 2010) Hierbij hoeft een klein netwerk, waarvan vaak sprake is bij de kernleden van COSA, op zich niet problematisch te zijn. Iemand die twee of drie goede vrienden heeft kan met deze situatie heel tevreden zijn. En omgekeerd is het mogelijk dat iemand met een actief sociaal leven en een groot sociaal netwerk toch ontevreden is over zijn/haar sociale contacten. De omvang van een sociaal netwerk hoeft dus niet perse in verband te staan met de kwaliteit ervan. Zowel mensen met een groot als met een klein netwerk kunnen zich eenzaam voelen. (Hortulanus, 2003)

Een aanvulling vanuit de literatuur omtrent de aspecten waar een natuurlijk sociaal netwerk aan dient te voldoen betreft dat een natuurlijk sociaal netwerk dient te bestaan uit personen met uiteenlopende kwaliteiten, wat maakt dat een kernlid in meer verschillende netwerken dient te verkeren.

Het sociale netwerk van de kernleden van COSA bestaat over het algemeen uit enkele familieleden en soms één of twee vrienden. Het gegeven dat het gaat om een klein netwerk, hoeft dus op zich niet problematisch te zijn. Maar ter bevordering van de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden zou het vanuit de literatuur een meerwaarde kunnen zijn om naast de familieleden, waaruit het netwerk van de kernleden voornamelijk bestaat, tevens de nadruk te leggen op het inzichtelijk maken, bevorderen, uitbreiden en/of opbouwen van het natuurlijk sociaal netwerk van contacten buiten het eigen gezin of familiekring, waaronder vrienden. (zie hoofdstuk 6 'Aanbevelingen')

De deelconclusie die getrokken kan worden is dat de respondenten (N=23) over het algemeen op één lijn zitten, wat betreft de aspecten van een natuurlijk sociaal netwerk. Ook de behoefte van het kernlid komt overeen met de omschrijving van de aspecten. Dit betekent dat ze hieromtrent naar dezelfde aspecten toewerken en aansluiten bij de behoeften van het kernlid, wat gezien kan worden als een succes voor de transfer. Verder komt de omschrijving overeen met de literatuur, wat maakt dat ze een realistisch beeld hebben over hetgeen waar een natuurlijk sociaal netwerk aan dient te voldoen. Enkel het gegeven dat een kernlid meer in de samenleving is geïntegreerd als hij of zij in meer verschillende netwerken verkeert en dat het netwerk dient te bestaan uit personen met uiteenlopende kwaliteiten, is een aanvulling op de aspecten, wat zal leiden tot een aanbeveling in hoofdstuk 6. Dit zal tevens leiden tot een aanbeveling, aangezien de meerderheid van de geïnterviewde respondenten mogelijk meer informatie zouden willen over het opbouwen en inzichtelijk maken van het natuurlijk sociaal netwerk.

Wat naar aanleiding van de resultaten opvallend is, is dat er twee respondenten zijn die geen idee hebben of het natuurlijk sociaal netwerk voldoet aan de omschrijving die wordt gegeven. Daarnaast heeft één respondent geen idee van de behoeften van het kernlid. Dit is zorgelijk aangezien zonder deze informatie niet kan worden aangesloten bij het kernlid en geen maatwerk kan worden geleverd, wat volgens enige vrijwilligers en cirkelcoördinatoren wel centraal staat binnen de cirkels om de transfer te bereiken. Dit gegeven komt overeen met de hypothese gerelateerd aan de vrijwilliger (de hypothese is beschreven in het bijlagenboek, bijlage IX). Er werd verwacht dat de vrijwilliger zich moeilijk af kan stemmen jegens het kernlid. Dit is mogelijk het geval wanneer er geen inzicht is in de behoeften van een kernlid. In het adviesrapport zal in worden gegaan op de aansluiting van de vrijwilligers met het kernlid, naar aanleiding van de aanbeveling, complexe persoonlijkheid in hoofdstuk 6.

4.2 De transfer in Nederland

Paragraaf 4.2 geeft antwoord op de deelvraag: 'Hoe wordt in Nederland de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, door de cirkels van COSA bereikt?'.

Uit de resultaten blijkt dat de respondenten verwachten de transfer binnen de voorgeschreven tijd, van anderhalf tot twee jaar, te kunnen bereiken. Om dit te bereiken is het wel van belang dat er aansluiting wordt gezocht bij het kernlid en er ruimte is voor een flexibele omgang betreffende deze anderhalf tot twee jaar. Verder blijkt uit de resultaten dat de meerderheid van de cirkelcoördinatoren (N=8) geen fasen kon onderscheiden in de transfer, wat maakt dat zij de transfer niet bereiken aan de hand van verschillende fasen. De cirkelcoördinatoren die de transfer wel trachten te bereiken aan de hand van verschillende fasen geven hieromtrent geen overeenstemmend antwoord. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat één cirkelcoördinator de fasering in tijd heeft omschreven. Dit maakt dat er over de fasen waaruit de transfer mogelijk zou bestaan geen eenduidigheid is bij de cirkelcoördinatoren. Om de cirkelcoördinatoren bewust bezig te laten zijn met de fasen van de transfer wordt er een aanbeveling gedaan voor het uitbreiden van de Dynamic Risk Review (DRR) (zie hoofdstuk 6 'Aanbevelingen'). Deze uitbreiding heeft als meerwaarde dat de cirkel en de cirkelcoördinator bewust bezig blijft met het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk en daarmee met de transfer. Uit de resultaten is gebleken dat de meerderheid van de geïnterviewde respondenten het wenselijk vindt om de DRR uit te breiden met vragen over een natuurlijk sociaal netwerk. Zij ervaren hieromtrent de bewustwording als meerwaarde en verwachten dat er door de concretisering van de vragen beter gewerkt kan worden aan het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk en de transfer.

De rol van het kernlid

Om de transfer te bereiken dient een kernlid, volgens de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren die zijn betrokken bij het onderzoek, te voldoen aan verschillende eigenschappen en vaardigheden.

De meerderheid van de respondenten (N=23) vindt dat het kernlid over sociale vaardigheden dient te beschikken om de transfer te bereiken. Een kernlid dient open en eerlijk te zijn, waardoor een kernlid kan praten over gevoelens en zich kwetsbaar op kan en durft te stellen. Ook dient een kernlid zelfvertrouwen te ontwikkelen, contacten aan te gaan (geen sociale angst), en een gevoel van vertrouwen en veiligheid te hebben. Hortulanus, Machielse en Meeuwesen merken in dit verband op dat deel uitmaken van een groep belangrijk is bij het ontwikkelen van zelfvertrouwen, aangezien dit betekent dat mensen met anderen een visie op de werkelijkheid creëren en delen en daardoor minder last hebben van gevoelens van onzekerheid. (Hortulanus et al, 2003) Ook de wil om uit het isolement te komen en contact te maken en het verleden achter zich te laten blijkt belangrijk te zijn om de transfer te bereiken. Het is belangrijk dat een kernlid voor zichzelf opkomt, zijn verantwoordelijkheid neemt en zelfinzicht heeft. Voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk is het tevens van belang dat een kernlid aandacht kan vragen, het initiatief kan nemen en belangstelling kan tonen, zodat er een wederkerigheid ontstaat. Ook de zelfverzorging van het kernlid blijkt van belang te zijn voor de transfer

De meerderheid van de respondenten (N=23) benadrukken dat de kernleden enigszins over deze vaardigheden en eigenschappen beschikken. Ook blijkt uit de resultaten dat enkele kernleden niet over deze vaardigheden en eigenschappen beschikken. Wanneer dit het geval is wordt hier over gesproken en wordt het kernlid hierop aangesproken, waardoor getracht wordt de transfer te bereiken. Er wordt met het kernlid geoefend met bijvoorbeeld het aanleren van sociale vaardigheden. De vrijwilligers dragen suggesties aan, geven feedback en stimuleren het kernlid. Daarbij dienen de vrijwilligers als rolmodel en wordt er gewerkt aan het zelfvertrouwen van het kernlid. Uit de literatuur blijkt een rolmodel van belang te zijn voor de transfer, aangezien gedragingen echter niet allemaal worden geleerd door ze zelf te ervaren, maar simpelweg door ze af te kijken bij anderen, door te kijken naar wat anderen doen en naar de consequenties die daar voor de ander aan verbonden zijn. (www.ou.nl, 29 februari 2012) Wanneer het kernlid zich vervolgens identificeert met de vrijwilligers is dit doorslaggevend voor het denken, voelen en het sociale gedrag van het kernlid. Leden van de cirkel dragen dan hun denkwijzen en hun waarden en normen aan elkaar over. Op deze manier kan de cirkel zorgen voor de overdracht van opvattingen, houdingen, waarden en normen die gangbaar zijn in de samenleving en daarmee voor de socialisatie van de kernleden tot burgers die passen in de samenleving (Hortulanus et al, 2003) Verder wordt aangegeven dat er altijd kan worden teruggevallen op de professionele begeleiding. Opvallend is dat er ook vrijwilligers zijn die aangeven dat het nog niet van toepassing is dat hier iets mee gedaan wordt. Er worden dan ook aanbevelingen gedaan over de vaardigheden en eigenschappen van het kernlid, aangezien in paragraaf 4.3. wordt beschreven dat de respondenten hieromtrent knelpunten ervaren bij het bereiken van de transfer.

De rol van de vrijwilliger

Om de transfer te bereiken is uit de resultaten gebleken dat vrijwilligers dienen te beschikken over sociale vaardigheden, een luisterend oor en inlevingsvermogen. Ook dienen vrijwilligers inzicht te bieden in de sociale contacten van het kernlid. Daarnaast dienen vrijwilligers het kernlid te kunnen ondersteunen, aan te moedigen en te motiveren en feedback te kunnen geven en ontvangen. Ook het betrokken zijn bij en het inleven in het kernlid, interesse tonen en suggesties doen, het aansluiten bij en het confronteren van het kernlid en het aandragen van vakkennis zijn belangrijke vaardigheden en eigenschappen van een vrijwilliger. Verder dient het sociale netwerk te worden betrokken en dient de vrijwilliger een rolmodel te kunnen zijn voor gezonde relaties. De meerderheid van de respondenten (N=22) vindt dat de vrijwilligers beschikken over deze eigenschappen en vaardigheden. Wanneer er wordt gesignaleerd dat een vrijwilliger niet of enigszins beschikt over de eigenschappen of vaardigheden wordt dit besproken binnen de cirkel. Er is voldoende openheid binnen de cirkels om elkaar aan te spreken op het gedrag en dit tevens met de cirkelcoördinator te bespreken. Desondanks zijn er toch enige knelpunten aangedragen omtrent de vaardigheden en eigenschappen van de vrijwilligers. Deze knelpunten worden in paragraaf 4.3 verder toegelicht.

De vrijwilligers trachten de transfer te bereiken door verscheidene activiteiten te ondernemen met het kernlid, om het kernlid te helpen en te ondersteunen bij het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. De meerderheid van de vrijwilligers geeft aan dat ze het kernlid stimuleren tot het aangaan van contact en dit intensiveren. De meerderheid van de vrijwilligers biedt het kernlid een luisterend oor en wordt er voornamelijk met het kernlid gepraat over het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Verder zijn de vrijwilligers een rolmodel voor het kernlid, vanuit de eigen ervaringen en visie, waardoor er wordt aangesloten bij de COSA-methodiek. Concrete activiteiten die worden ondernomen zijn bijvoorbeeld het bezoeken van een sportclub, het samen eten en drinken, het bezoeken van een bioscoop of musea en het zoeken van activiteiten. Deze sociale omgang tussen de vrijwilliger en het kernlid, waarbij de gezelligheid en het plezier van samen zijn centraal staat, heeft volgens Hortulanus, Machielse en Meeuwesen positieve gevolgen voor het persoonlijke welzijn (Hortulanus et al, 2003). Verder wordt de familie betrokken bij de cirkel, wanneer deze aanwezig is. Vanuit de literatuur blijkt dit een belangrijk gegeven aangezien Sampson en Laub (1993, in Van Laarhoven & Weijers, 2009) verklaren dat langdurige aanwezige sterke familiebanden samenhangen met het afzien van crimineel gedrag. (Vogelvang, 2009) Het gevoel dat men deel uitmaakt van een sociale groep (binnen een familie of gemeenschap) is een van de keerpunten voor (ex)zedendelinquenten tot het stoppen met criminaliteit. (Farmer et al, 2012) Daarnaast is het betrekken van het bestaande sociale netwerk belangrijk aangezien Hortulanus, Machielse en Meeuwesen benadrukken dat het persoonlijke netwerk een belangrijke factor is in het alledaagse leven van mensen. Mensen kennen dan ook een hoge plaats toe aan sociale contacten. De laatste jaren heeft een groot aantal onderzoeken bevestigd dat mensen die ingebed zijn in een netwerk van persoonlijke contacten over het algemeen een hoger niveau van welbevinden hebben dan personen die in een sociaal isolement verkeren. Verder kan het bestaande sociale netwerk bijdragen aan de sociale integratie van de kernleden en sociale controle en sociale steun bieden. Een bestaand sociaal netwerk kan tevens toegang verschaffen tot tal van maatschappelijke hulpbronnen zoals werk, opleiding, recreatie, enzovoort. (Hortulanus, 2003)

Drie respondenten van de vrijwilligers (N=15) vindt de frequentie van het aantal activiteiten, zoals het bezoeken van een sportclub, welke worden ondernomen om de transfer te bereiken te minimaal. Hiermee staat de eigen beperkte tijd vanwege het privéleven van de vrijwilligers in verband. Dit komt overeen met de hypothese gerelateerd aan de vrijwilliger (zie bijlagenboek, bijlage IX). Er werd namelijk verwacht dat een vrijwilliger zich moeilijk af kan stemmen ten opzichte van het kernlid. Het aansluiten bij het kernlid voor het uitvoeren van activiteiten is hier een onderdeel van. Het kernlid dient namelijk gestimuleerd te worden om deel te nemen aan een sociaal netwerk. Deze stimulering kan tot uiting worden gebracht in het deelnemen aan activiteiten die kunnen bijdragen aan een vergroting van sociale vaardigheden en interessegebieden zoals naar de film, het theater of cursussen gaan. Hiermee wordt getracht de emotionele eenzaamheid en het isolement te verminderen. (Programmabureau Circles-NL, 2011) Deze stimulatie tot het deelnemen aan de activiteiten wordt dus volgens de vrijwilligers bemoeilijkt, aangezien de frequentie van het aantal activiteiten volgens enkele vrijwilligers te minimaal is. Dit resultaat wordt meegenomen in hoofdstuk 6 'Aanbevelingen'.

Om de transfer te bereiken blijkt, uit de resultaten, dat de vrijwilligers meer ondersteuning zouden willen in hun rol als vrijwilliger in de vorm van bijvoorbeeld meer achtergrondinformatie en/of vakkennis over het gedrag en de belevingswereld van de kernleden. Uit de resultaten blijkt tevens dat de vrijwilligers openstaan voor andere handvatten die geboden kunnen worden. (voor aanbevelingen hieromtrent zie hoofdstuk 6)

De rol van de cirkelcoördinator

Ten eerste blijkt uit de resultaten dat het, volgens de meerderheid van de respondenten (N=23), bevorderlijk is voor de transfer dat cirkelcoördinatoren inzicht hebben in het eigen functioneren en de inhoudelijke deskundigheid. Daarnaast dienen zij zicht te hebben op het proces, feedback te geven, te stimuleren en te adviseren en te beschikken over sociale vaardigheden. Ook actiebereidheid, doorvragen, een rolmodel zijn en aansluiten bij het kernlid en de cirkel worden gezien als belangrijke eigenschappen en vaardigheden van de cirkelcoördinator. Ten opzichte van het kernlid dient een cirkelcoördinator oog te hebben voor psychosociale tekorten van het kernlid. De cirkelcoördinator dient de cirkel te begeleiden door aan te sturen, op een afstand te monitoren en de cirkel te beïnvloeden. Naast de cirkel in zijn geheel dient de cirkelcoördinator in zijn/haar rol ook de vrijwilliger te ondersteunen en aan te sturen. In de begeleiding dient hij/zij veiligheid en vertrouwen te bieden.

Verder dient een cirkelcoördinator vrijwilligers te kunnen selecteren en te combineren, objectief te zijn en de positieve eigenschappen van mensen te kunnen zien. Het zien van deze positieve eigenschappen en daarbij het kernlid waarderen is van belang om de transfer te bereiken. Men gaat er, volgens de literatuur, namelijk over het algemeen van uit dat mensen hun persoonlijke identiteit en zelfrespect ontwikkelen door de waardering van significante anderen te internaliseren. Mensen ontwikkelen zich binnen en door relaties met anderen, ze hebben de waardering en erkenning van anderen nodig om zelfrespect en zelfvertrouwen te ontwikkelen. (Hortulanus et al, 2003)

De cirkelcoördinator dient in zijn/haar rol ook, samen met de cirkel, het netwerk van het kernlid in kaart te brengen en hieromtrent verbindingen tot stand te brengen door bijvoorbeeld informatie in te winnen. Tot slot zijn belangrijke vaardigheden en eigenschappen van de cirkelcoördinator: het hebben van geduld, flexibel zijn en het kernlid confronteren.

De meerderheid van de respondenten (N=23) vindt dat de cirkelcoördinatoren beschikken over de vaardigheden en eigenschappen die bevorderlijk zijn voor het bereiken van de transfer. Op het moment dat de cirkelcoördinatoren niet of enigszins beschikken over de vaardigheden en eigenschappen wordt aan de hand van trainingen gewerkt aan deskundigheidsbevordering.

Desondanks hebben cirkelcoördinatoren aangegeven meer ondersteuning te willen in hun rol als cirkelcoördinator om de transfer te kunnen bereiken. Deze ondersteuning zou mogelijk in de vorm van feedback op de verslaglegging en de beslissingen van de cirkelcoördinator gerealiseerd kunnen worden. Er dient bewust met collega's gesproken te worden over de voortgang van de cirkels. Hieromtrent is er inmiddels wel casuïstiek, regionaal overleg en supervisie.

Dit resultaat komt overeen met de hypothese gerelateerd aan de cirkelcoördinator. (zie bijlagenboek, bijlage IX)

Er werd namelijk verwacht dat de cirkelcoördinatoren niet voldoende worden gemonitord in de rol als cirkelcoördinator. Er werd verwacht dat er meer aandacht zou mogen zijn voor het monitoren, doordat iemand uit de organisatie mee kijkt over de schouder van de cirkelcoördinator. De meerwaarde hiervan zou zijn dat de cirkelcoördinatoren bewust bezig blijven met de aandachtspunten die worden opgesteld voor de cirkel. Om de cirkelcoördinatoren te ondersteunen in hun rol wordt een aanbeveling geformuleerd. (zie hoofdstuk 6)

De kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten

Alle cirkelcoördinatoren (N=8) geven aan dat er wordt gewerkt aan het verminderen van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten om de transfer te bereiken. De meerderheid benadrukt dat ze hieraan werken door deel te nemen aan COSA. Ook wordt de eigen omgeving verteld over het eigen werk, waardoor COSA meer naamsbekendheid krijgt. Verder wordt door één cirkelcoördinator benoemd dat de cirkelcoördinator samen met het kernlid naar instanties gaat en in gesprek gaat met gemeenten en andere maatschappelijke organisaties.

De helft van de respondenten van de cirkelcoördinatoren (N=8) benoemt dat er meer aandacht besteed mag worden aan het verminderen van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Om daarbij aan te sluiten bij COSA, "Geen geheimen", zou dit vorm gegeven kunnen worden door meer informatie te delen met de samenleving, aan de hand van het publiceren van succesverhalen. Uit de resultaten is hieromtrent gebleken dat de geïnterviewden respondenten dit als een meerwaarde zien voor het bereiken van de transfer. De respondenten staan hier dan ook voor open wanneer het anoniem zal zijn.

Het delen van succesverhalen kan een bijdrage leveren aan het verminderen van het taboe omtrent de (ex)zedendelinquenten in de samenleving. Daarnaast kan het het begrip van de samenleving doen vergroten en mogelijk leiden tot meer vrijwilligers die zich in willen zetten voor COSA. Verder kan het kernlid op deze wijze zijn verhaal doen en laten zien dat hij niet meer wil recidiveren. Dit kan mogelijk het kernlid helpen zich makkelijker sociaal te gedragen en het zal de

kwetsbare maatschappelijke positie van de kernleden doen verminderen.

Er zou mogelijk ook samenwerking gezocht kunnen worden met andere organisaties. Een suggestie hieromtrent is de organisatie Slachtoffer in Beeld. Daarbij wordt benadrukt dat het belangrijk is dat zowel het kernlid als het slachtoffer daarvoor openstaan. De meerwaarde die wordt benoemd over het opzoeken van de samenwerking met Slachtoffer in Beeld betreft het begrip wat kan ontstaan tussen het slachtoffer en de dader. (zie hoofdstuk 6 voor aanbevelingen hieromtrent)

De hypothese gerelateerd aan de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex) zedendelinquenten komt overeen met het gegeven dat cirkelcoördinatoren vinden dat er meer aandacht aan besteed mag worden (zie bijlagenboek, bijlage IX). Er werd namelijk verwacht dat de cirkelcoördinatoren zich meer bezig kunnen houden met het verminderen van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Uit de literatuur blijkt dat er geïnvesteerd dient te worden in de beeldvorming van de mensen in de omgeving waarin de doelgroep wil participeren. Bekendheid met de problematiek en voorlichting blijken bij de beeldvorming van belang te zijn. (Rood, 2008) Hiermee zou mogelijk de acceptatie en de maatschappelijke participatie worden bevorderd.

4.3 Knelpunten en succesfactoren

In paragraaf 4.3 wordt er aan de hand van een analyse antwoord gegeven op de volgende deelvraag: 'Welke knelpunten en succesfactoren ervaren de vrijwilligers en cirkelcoördinatoren in Nederland met betrekking tot de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden?' Om antwoord te kunnen geven op deze deelvraag hebben zowel de cirkelcoördinatoren als de vrijwilligers aangegeven tegen welke knelpunten zij aanlopen bij het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, gerelateerd aan het kernlid zelf, de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren.

Knelpunten gerelateerd aan het kernlid

Gerelateerd aan het kernlid hebben zowel de cirkelcoördinatoren (N=8) als een enkele vrijwilliger (N=15) aangegeven dat de complexe persoonlijkheid ofwel de lagere begaafdheid van het kernlid een knelpunt is voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Uit de resultaten blijkt echter dat dit niet in iedere cirkel wordt ervaren, wat maakt dat in sommige cirkels wel bij het kernlid kan worden aangesloten ondanks de complexe persoonlijkheid. In de cirkel wordt er over de complexe persoonlijkheid gesproken en wordt het kernlid gestimuleerd. Informatie wat het kernlid wordt aangeboden wordt vanwege de complexe persoonlijkheid vaak meerdere malen herhaald. Hierbij wordt door de respondenten wel expliciet gevraagd om nadere achtergrondinformatie en/of vakkennis, wat maakt dat hieromtrent enkele aanbevelingen zijn opgenomen in hoofdstuk 6. Daarnaast geeft de meerderheid aan dat de minimale sociale vaardigheid van het kernlid als knelpunt wordt ervaren.

Dit knelpunt wordt door de cirkels getracht te verbeteren, door erover te praten binnen de cirkels en het kernlid handvatten aan te bieden, waarbij de vrijwilligers fungeren als rolmodel. Het belang van het fungeren als rolmodel is reeds beschreven in paragraaf 4.2. Tevens blijkt uit de resultaten dat de cirkel tegen de sociale angst van het kernlid aanloopt. Ook dit aspect wordt voornamelijk besproken in de cirkels en tijdens die gesprekken wordt geprobeerd om het gedrag van het kernlid, voor het kernlid zelf inzichtelijk te maken om hem vervolgens te stimuleren om het contact met anderen juist wel aan te gaan. Ondanks dat de cirkel de sociale angst tracht te verminderen wordt, in hoofdstuk 6, een aanbeveling geformuleerd. Verder worden de volgende knelpunten ervaren gerelateerd aan het kernlid: de niet bereidwilligheid en/of passiviteit van het kernlid, het feit dat de zaak (nog) niet is voorgekomen, een introverte houding, onzekerheid bij het kernlid met betrekking tot de openheid over het delict en vermijdend gedrag.

Knelpunten gerelateerd aan de vrijwilliger

Enkele respondenten (N=14) geven gerelateerd aan de vrijwilligers aan dat teveel verwachtingen van het kernlid en hun wantrouwen jegens het kernlid als knelpunt wordt ervaren. Tevens is aangegeven dat gevaar van terugval, het niet overdragen van de verantwoordelijkheid en het tegenwerken van contactherstel door de buitencirkel, als knelpunten kunnen worden ervaren. Daarnaast wordt tegen het knelpunt van het gebrek aan financiële middelen aangelopen bij het kernlid. Kernleden dienen alle activiteiten zelf te betalen. Meerdere kernleden zitten in de schuldsanering en/of dienen rond te komen met een klein budget, wat maakt dat sommige activiteiten niet ondernomen worden in verband met het geldgebrek. Onvoldoende reflectie, ten opzichte van de bijeenkomsten met het kernlid, is ook een knelpunt waar tegenaan gelopen wordt. Er zou daardoor te weinig diepgang kunnen worden gezocht bij het kernlid. Hierover wordt in hoofdstuk 6 een aanbeveling beschreven.

In hoofdstuk 6 staat tevens een aanbeveling geformuleerd met betrekking tot het tijdsgebrek van de vrijwilligers, wat wordt ervaren als knelpunt, aldus de respondenten. Tot slot lopen de respondenten aan tegen de uitval van vrijwilligers en zou er volgens de respondenten meer tijd besteed mogen worden aan de activiteiten binnen de cirkel. In principe nemen vier tot zes

vrijwilligers deel aan een cirkel en over het algemeen kan er gesteld worden dat er altijd kans is dat een vrijwilliger afvalt gedurende de looptijd van de cirkel. Gezien de respondenten tijdens de groepsinterviews kan gesteld worden dat die cirkels maar drie vrijwilligers bevatten. Een aanbeveling hieromtrent is daarom opgenomen in hoofdstuk 6.

Knelpunten gerelateerd aan de cirkelcoördinator

Door een enkele respondent wordt aangegeven dat de tijdsdruk van overige werkzaamheden en het eigen sociale leven van de cirkelcoördinator een knelpunt is. De meerderheid van de respondenten (N=23) ondervindt geen knelpunten gerelateerd aan de cirkelcoördinator.

Succesfactoren gerelateerd aan het kernlid

De meerderheid van de respondenten (N=22) geeft aan dat het aangaan van contacten met anderen door de kernleden is verbeterd, wat wordt gezien als een succes voor de transfer. Ook geeft de meerderheid van de respondenten aan dat de stappen die kernleden zelfstandig zetten, bijvoorbeeld omtrent het ondernemen van activiteiten, als succes worden ervaren. Tevens ervaart de meerderheid van de respondenten de openheid ten aanzien van het delict en het uiten van emoties als succesfactoren voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Later in het onderzoek werd duidelijk dat wanneer kernleden niet open zijn over het delict, dit als aandachtspunt en soms zelfs als knelpunt kan worden beschouwd voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Respondenten geven daarnaast aan dat rehabilitatie, het voor zichzelf opkomen, gevoelens van acceptatie en het zelfvertrouwen van kernleden succesfactoren zijn voor de transfer. Een enkele respondent benoemt ook de stijgende betrokkenheid van de kernleden naar andere leden van de cirkel, het betrekken van familieleden bij de cirkel, de stijgende motivatie van de kernleden, het verworven inzicht met betrekking tot het eigen netwerk, houding en gedrag en het beter beslissingen nemen, als succesfactor voor de transfer. Verder zijn het beter nakomen van afspraken, het oog voor sociale verhoudingen en het hanteren van betrokkenheid en distantie succesfactoren van de transfer.

Succesfactoren gerelateerd aan de vrijwilliger

De meerderheid van de respondenten (N=23) geeft aan dat het tonen van begrip, het bieden van een luisterend oor en het tonen van empathie door vrijwilligers als succesfactoren worden ervaren bij de transfer. Daarnaast is een algehele betrokkenheid van de vrijwilligers bij het kernlid een succes voor het opbouwen van een sociaal netwerk. Ook wordt het ondersteunen van het kernlid en de sociale vaardigheden die vrijwilligers hierbij inzetten als succes gezien voor het bereiken van de transfer. Daarbij kunnen het oog voor sociale verhoudingen, het 'zichzelf zijn' en daarbij het eigen netwerk als input gebruiken voor de transfer, successen bij de transfer bewerkstelligen. Tevens geven de respondenten aan dat vrijwilligers die overal het positieve van inzien, de kernleden motiveren en de kernleden veiligheid en vertrouwen bieden de transfer naar een sociaal netwerk bevorderen. Verder dienen vrijwilligers het kernlid aan te spreken op zijn/haar gedrag, moeten zij bemiddelen en zicht hebben op het eigen functioneren, om de transfer tot een succes te maken. Tot slot worden er nog een aantal overige succesfactoren voor de transfer benoemd, deze zijn echter steeds door een enkele respondent benoemd (zie bijlagenboek, bijlage VIII 'de resultaten').

Succesfactoren gerelateerd aan de cirkelcoördinator

De respondenten (N=23) zijn het over het algemeen erg gelijkgestemd betreffende de succesfactoren gerelateerd aan de cirkelcoördinatoren. Zij geven namelijk bijna allen aan dat het ondersteunen en begeleiden van de cirkel een succes is om de transfer te bewerkstelligen. Toch wordt hierbij wel aangegeven dat het wenselijk zou zijn dat cirkelcoördinatoren zelf meer ondersteuning krijgen in hun rol als cirkelcoördinator, bijvoorbeeld in de vorm van feedback op de verslaglegging en hun beslissingen. Hierover is een aanbeveling opgenomen in hoofdstuk 6. De georganiseerde thema-avonden en intervisie onder leiding van de cirkelcoördinatoren, worden door de respondenten tevens als succesfactor ervaren. Opvallend daarbij was dat uit de resultaten blijkt dat de intervisie in de verschillende regio's op een verschillende wijze wordt vormgegeven. Het wordt als succes gezien dat de vrijwilligers hun ervaringen binnen de cirkels kunnen delen, bijvoorbeeld in de regio Brabant via intervisie. Wel is aangegeven dat dit vaker voor mag komen, aangezien er veel geleerd kan worden van de ervaringen van andere vrijwilligers, uit andere cirkels. Hieromtrent is dan ook een aanbeveling opgenomen in hoofdstuk 6. Ook de procesbewaking en de openheid van de cirkelcoördinatoren worden als successen voor de transfer gezien. Verder worden er gerelateerd aan de cirkelcoördinator een aantal succesfactoren benoemd, door één enkele respondent (zie bijlagenboek, bijlage VIII 'resultaten').

4.4 Engeland

In paragraaf 4.4 wordt er antwoord gegeven op de volgende deelvraag: 'Hoe wordt in Engeland de transfer naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden, door de cirkels van COSA bereikt?' Daarnaast worden de verkregen resultaten vanuit de onderzoeksgroep in Engeland als aanvullende informatie meegenomen in de aanbevelingen in hoofdstuk 6 en het adviesrapport. Het beeld wat wordt geschetst is uit de resultaten van slechts zes respondenten vorm gegeven.

Naar aanleiding van de verkregen resultaten kan het volgende antwoord worden geformuleerd: In Engeland wordt, volgens de respondenten (N=6), de transfer bereikt doordat het de cirkels vaak lukt de kernleden te helpen bij het opbouwen en/of verbeteren van een natuurlijk sociaal netwerk. Het begin wordt gemaakt, doordat de kernleden, de vrijwilligers kunnen zien als 'vrienden'. Hierbij is een zorgvuldige behandeling/begeleiding noodzakelijk. Dit is noodzakelijk aangezien de transfer kan worden bereikt wanneer de persoonlijke hygiëne en het uiterlijk van het kernlid wordt verbeterd en het aantal zelfverwondingen wordt verminderd. Daarbij is het van belang dat het kernlid vertrouwen heeft in sociale instellingen en familiebanden kunnen worden gerepareerd. Verder kan de transfer worden bereikt wanneer het kernlid wordt gestimuleerd tot het aangaan van contacten en het gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen van het kernlid wordt vergroot. Verder is het tevens belangrijk dat het kernlid een beter zelfbeeld heeft. Daarnaast is het een succes voor de transfer, wanneer kernleden het verlangen hebben om deel te nemen aan de samenleving en wanneer familieleden worden betrokken die geen strafbaar feit hebben gepleegd, om kernleden te helpen bij gebroken relaties. Ook de aanwezigheid van vrijwilligers bij het aangaan van contacten en nieuwe activiteiten en het geven van opbouwende kritiek ten opzichte van het kernlid is een succes voor het bereiken van de transfer. Bij de opbouw van een sociaal netwerk is het tevens een succes wanneer het kernlid onafhankelijk kan zijn ten opzichte van de cirkel, het geloof heeft gewaardeerd te worden en wanneer mogelijk (vrijwilligers)werk heeft. Ondanks de ervaringen en kennis die Circels-England vanaf het jaar 2002 heeft opgedaan, lopen de cirkelcoördinatoren nog wel tegen enige knelpunten aan, zoals het gegeven dat kernleden geen interesse hebben of depressief zijn, weerstand bieden en zich terughoudend opstellen. Verder is het kernlid angstig om contacten aan te gaan, heeft vaak gebrek aan zelfvertrouwen en een laag gevoel van eigenwaarde. Ook de afhankelijkheid van het kernlid ten opzichte van de cirkel wordt als knelpunt ervaren, aangezien kernleden de angst hebben voor het beëindigen van de cirkel. Dit knelpunt, vanuit de resultaten in Engeland, komt overeen met de hypothese gerelateerd aan de vrijwilliger (zie het bijlagenboek, bijlage IX). De verwachting is dat een vrijwilliger zich moeilijk af kan stemmen ten opzichte van het kernlid. Een voorbeeld wat hierbij werd gegeven was dat een vrijwilliger het evenwicht dient te bewaren tussen het bieden van ondersteuning en de eigen verantwoordelijkheid van het kernlid en hem/haar geleidelijk leren op eigen benen te staan zonder cirkel. Dit kan moeilijk worden bereikt wanneer er een grote mate van afhankelijkheid van het kernlid ten opzichte van de cirkel, de vrijwilligers, wordt ervaren. Deze hypothese komt tevens overeen met het knelpunt dat wordt aangereikt, dat het moeilijk is om een balans te vinden tussen risicobeheer en het gegeven dat een kernlid een zelfstandig leven dient te leiden. Verder wordt als knelpunt ervaren dat kernleden last hebben van een gebrek aan financiën om activiteiten te ondernemen en zijn familie relaties vaak niet meer te repareren. Uit de resultaten van de groepsinterviews in Nederland blijkt tevens dat kernleden een gebrek aan financiële middelen hebben wat als gevolg heeft dat geopperde activiteiten niet ondernomen kunnen worden, doordat het kernlid zich geremd voelt om de activiteiten door te zetten. Tot slot wordt volgens de meerderheid van de respons gewerkt aan het verminderen van de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Hierbij wordt voornamelijk de nadruk gelegd op de rol van vrijwilliger, het geven van praktisch advies en emotionele ondersteuning aan het kernlid en het samenwerken met andere instanties. Aanbevelingen omtrent de rol van de vrijwilliger worden meegenomen in hoofdstuk 6 en in het adviesrapport.

De resultaten van de enquêtes in Engeland komen gedeeltelijk overeen met de resultaten van de enquêtes en de groepsinterviews in Nederland. In de resultaten wordt met betrekking tot de knelpunten vanuit Engeland voornamelijk de nadruk gelegd op geen interesse, depressiviteit, weerstand, terughoudendheid en afhankelijkheid van het kernlid. In Nederland wordt de nadruk gelegd op de complexe persoonlijkheid en de introverte houding van het kernlid. Deze complexe persoonlijkheid kan mogelijk in verband gebracht worden met de depressiviteit wat als knelpunt in Engeland wordt aangedragen. Hetgeen overeenkomt betreft de niet altijd even bereidwilligheid en het vermijdend gedrag van het kernlid en de mogelijke sociale angst, in Engeland benoemd als de weerstand van het kernlid bij het proberen van nieuwe en/of andere activiteiten en de angst om contacten aan te gaan. Hetgeen waar in de antwoorden van de enquêtes in Engeland voornamelijk de nadruk op wordt gelegd omtrent de succesfactoren, is de verzorging van het kernlid zelf, waaronder de betere hygiëne, het meer verzorgde uiterlijk en de minder zelfverwondingen.

Daarnaast wordt ook de nadruk gelegd op het oefenen van sociale vaardigheden, aangezien minimale sociale vaardigheden zowel in Engeland als in Nederland als knelpunt wordt ervaren. De resultaten van de respondenten in Nederland gaan voornamelijk in op het verbeterde contact met anderen en de grotere zelfstandigheid van het kernlid. Hetgeen overeenkomt bij de succesfactoren is het meer oogcontact zoeken en de mogelijkheid om nieuwe relaties te vormen. In Nederland worden hier verschillende voorbeelden van gegeven die als succesfactoren worden gezien, waaronder het zelfstandig ondernemen van activiteiten en de deelname aan het sociale verkeer. Ook de stimulerende, motiverende en enthousiasmerende rol van de vrijwilliger wordt zowel in Engeland als in Nederland als succesfactor gezien.

Vanuit de theorie blijken de bovengenoemde succesfactoren van belang bij de transfer van het kernlid. De mogelijkheid om nieuwe relaties te vormen is belangrijk voor de zelfstandigheid van het kernlid. Hierdoor kan tevens het knelpunt betreffende de afhankelijkheid van het kernlid, ten opzichte van de cirkel, worden verminderd. Sociale contacten zijn namelijk hulpbronnen die kunnen bijdragen aan het vermogen van individuele personen om een zelfstandig leven te leiden en daarmee aan het persoonlijke welbevinden. Ook bieden sociale contacten mensen de mogelijkheid zich deel te voelen van een sociale groep waarmee zij zich kunnen identificeren en waarin ze persoonlijke betrokkenheid, vertrouwelikheden en vriendschap ervaren. De sociale omgang met anderen, de gezelligheid en het plezier van het samen zijn met anderen heeft positieve gevolgen voor het persoonlijke welzijn en mogelijk een groter gevoel van eigenwaarde tot gevolg, wat door de meerderheid van de cirkelcoördinatoren in Engeland, wordt gezien als een succesfactor. (Hortulanus et al, 2003) Een groter gevoel van eigenwaarde kan een gevolg zijn van de sociale omgang met anderen, aangezien isolatie en afwijzing niets anders doet dan het negatieve versterken en een gevoel van waardeloosheid en een laag gevoel van eigenwaarde vasthouden. (Hanvey, Philpot & Wilson 2011) Deel uitmaken van een groep betekent namelijk ook dat mensen met anderen een visie op de werkelijkheid creëren en delen en daardoor minder last hebben van gevoelens van onzekerheid. (Hortulanus et al, 2003) Dit zou mogelijk het vergroten van het zelfvertrouwen van het kernlid tot gevolg kunnen hebben.

Al met al kan er geconcludeerd worden dat er door de ervaringen en kennis van Circles-England successen worden geboekt, waar Circles-NL mogelijk van kan leren. Daarnaast blijft ook Circles-England leren van knelpunten en dienen zij zich tevens verder te ontwikkelen om de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk te bevorderen. Vanuit de resultaten die zijn verkregen via de respondenten in Engeland kan geleerd worden dat het allereerst belangrijk is om het bestaande sociale netwerk van de kernleden, zoals familie, te betrekken bij de cirkel. Het is daarbij mogelijk dat dit sociale netwerk niet meer te repareren is en er verder gekeken dient te worden dan het bestaande sociale netwerk van de kernleden. Het is namelijk belangrijk dat de afhankelijkheid van het kernlid ten opzichte van de cirkel wordt verminderd, zodat er uiteindelijk een transfer plaats kan vinden. Daarbij is het belangrijk om het voorkomen van een kernlid mee te nemen in het proces van de cirkel. Vanuit de resultaten in Engeland wordt het verbeteren van het voorkomen van een kernlid en het oefenen van sociale vaardigheden ervaren als een succesfactor. Aangezien de minimale sociale vaardigheid zowel in Engeland als in Nederland wordt ervaren als knelpunt en het oefenen van deze sociale vaardigheden kan worden gezien als een succes voor de transfer, wordt dit aspect meegenomen in hoofdstuk 6 en in het adviesrapport.

Kortom, er dient een zorgvuldige behandeling/begeleiding plaats te vinden, zodat er een overgang van de verschillende fasen in de cirkels en uiteindelijk de transfer kan worden bewerkstelligd.

4.5 Handvatten en/of aanbevelingen

De volgende deelvraag: 'Wat zijn mogelijke handvatten en/of aanbevelingen voor het bevorderen van netwerkontwikkeling die geboden kunnen worden aan het programmabureau van Circles-Nederland?' wordt beantwoord in hoofdstuk 6 'Aanbevelingen' en voor een verdiepende en onderbouwde uitwerking van deze aanbevelingen wordt u verwezen naar het adviesrapport.

5. Eindconclusie

In hoofdstuk 5 wordt naar aanleiding van de deelconclusies antwoord gegeven op de probleemstelling van het onderzoek.

De probleemstelling van het onderzoek betreft:

'Welke ervaringen hebben vrijwilligers en cirkelcoördinatoren van COSA-cirkels met de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden en welke mogelijkheden zijn er om deze transfer (naar de aspecten van een natuurlijk sociaal netwerk) te bevorderen?'

De meerwaarde van het onderzoek is het gegeven dat sociale contacten belangrijke hulpbronnen zijn die kunnen bijdragen aan het vermogen van individuele personen om een zelfstandig leven te leiden en daarmee aan het persoonlijk welbevinden. De laatste jaren heeft een groot aantal onderzoeken bevestigd dat mensen die ingebed zijn in een netwerk van persoonlijke contacten over het algemeen een hoger niveau van welbevinden hebben dan personen die in een sociaal isolement verkeren. (Hortulanus et al, 2003) Het ontwikkelen van een gevoel dat men deel uitmaakt van een sociale groep (binnen een familie of gemeenschap) is een van de keerpunten voor (ex)zedendelinquenten tot het stoppen met criminaliteit. (Farmer et al, 2012)

Om antwoord te kunnen geven op de probleemstelling wordt een algemeen beeld geschetst van de ervaringen die de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren van COSA hebben opgedaan en van de mogelijkheden omtrent de bevordering van de transfer. Omdat er een algemeen beeld is gecreëerd is het voor de lezer belangrijk rekening te houden met het feit dat ieder mens een uniek individu is. Dit betekent dat het zoeken van aansluiting bij het kernlid, de vrijwilliger en/of de cirkelcoördinator belangrijk is. Kortom, de ervaringen en mogelijkheden zijn algemeen geschetst en hoeven niet concreet voor ieder individu en/of iedere cirkel te gelden.

Ten eerste kan geconcludeerd worden dat de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren een realistisch beeld hebben van de aspecten van een natuurlijk sociaal netwerk, aangezien dit beeld overeenkomt met de literatuur. Desondanks is er vanuit de literatuur een aanvulling geformuleerd met betrekking tot dit beeld van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren. Het is belangrijk om meer heterogeniteit in het sociale netwerk van de kernleden te bewerkstelligen, aangezien een netwerk volgens Scheffers het liefst uit personen dient te bestaan met uiteenlopende kwaliteiten, zodat het kernlid verschillende mogelijkheden heeft en niet alles aan één of twee personen hoeft te vragen. (Scheffers, 2010) Het bestaande sociale netwerk van de kernleden bestaat voornamelijk uit familieleden. Scheffers merkt in dit verband op dat een netwerk wat voornamelijk uit familieleden bestaat heel kwetsbaar kan zijn omdat onderlinge loyaliteiten bij onvrede en ruzies het kernlid direct kunnen isoleren. Zo'n netwerk kan tevens door sociale controle en normen en waarden beklemmend zijn. (Scheffers, 2010)

De vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren blijken geen eenduidig beeld te hebben van de verschillende fasen waaruit de transfer bestaat en het tijdsbestek hieromtrent. Het gegeven dat hier geen eenduidig beeld over bestaat maakt dat iedere cirkel dit zelf invult en ieder op de eigen manier de transfer probeert te bewerkstelligen, wat uiteenlopende ervaringen van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren tot gevolg heeft.

De respondenten (N=23) ervaren dat de kernleden enigszins beschikken over de vaardigheden en eigenschappen die belangrijk zijn om de transfer te bereiken. Desondanks benoemen ze dat er wel aandacht besteed dient te worden aan deze vaardigheden en eigenschappen, vanwege bijvoorbeeld de complexe persoonlijkheid van het kernlid, de minimale sociale vaardigheden en de sociale angst die kernleden ervaren, hetgeen door de respondenten als knelpunten worden gezien.

De meerderheid van de respondenten (N=22) ervaart dat de vrijwilligers beschikken over de vaardigheden en eigenschappen die van belang zijn bij het bereiken van de transfer. Desondanks geven de vrijwilligers aan dat ze meer ondersteuning willen in hun rol als vrijwilliger, in de vorm van achtergrondinformatie en/of vakkennis over de achterliggende problematiek van het kernlid. Om de vaardigheden en eigenschappen in te zetten ervaren de vrijwilligers het tijdsbestek om activiteiten uit te voeren, ter bevordering van het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk, als beperkend voor de transfer. Een ander knelpunt wat opvalt is dat de vrijwilligers onvoldoende reflecteren ten opzichte van de bijeenkomsten met het kernlid.

Uit het onderzoek blijkt, volgens de respondenten (N=23), dat de cirkelcoördinatoren beschikken over de vaardigheden en eigenschappen die belangrijk zijn voor de transfer. Desondanks benoemen de cirkelcoördinatoren meer steun nodig te hebben in hun rol, in de vorm van feedback op de verslaglegging en de beslissingen die door de cirkelcoördinatoren worden genomen.

De helft van de cirkelcoördinatoren (N=8) ervaart dat er meer aandacht besteed mag worden aan de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Hierbij kan gedacht worden aan het zoeken van samenwerking met andere maatschappelijke organisaties, zoals Slachtoffer in Beeld, en het delen van succesverhalen met de samenleving. De mogelijke meerwaarde hiervan is het verminderen van het taboe in de samenleving omtrent (ex)zedendelinquenten en het vergroten van het begrip en acceptatie bij de burgers.

Naast de genoemde knelpunten worden er ook successen ervaren die een bijdrage leveren aan het bereiken van de transfer. Een opvallend succes betreft de verbetering van het aangaan van contacten door de kernleden en de grotere zelfstandigheid van de kernleden in het ondernemen van activiteiten. Het gegeven dat vrijwilligers een rolmodel kunnen zijn, voor gezonde relaties, blijkt een werkelijk succes voor de transfer. Daarnaast wordt door de respondenten de ondersteuning en begeleiding van de cirkelcoördinatoren ervaren als een succes voor het bereiken van de transfer.

Al met al leiden deze knelpunten en succesfactoren tot mogelijkheden ter bevordering van de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden. Om deze mogelijkheden inzichtelijk te maken zijn de genoemde knelpunten en succesfactoren meegenomen bij de totstandkoming van de aanbevelingen in hoofdstuk 6.

Naast het leren van de ervaringen die Circels-NL zelf heeft opgedaan, kan er tevens lering worden getrokken uit de ervaringen die Circles-England heeft opgedaan, gedurende de uitvoering van COSA sinds 2002. Een opvallende ervaring waar men in Nederland lering uit kan trekken is dat het voor de transfer belangrijk is om het bestaande sociale netwerk van de kernleden, zoals familie, te betrekken bij de cirkel. Het is daarbij mogelijk dat dit sociale netwerk niet meer te repareren is en er verder gekeken dient te worden dan het bestaande sociale netwerk van de kernleden. Het is namelijk belangrijk dat de afhankelijkheid van het kernlid ten opzichte van de cirkel wordt verminderd, zodat er uiteindelijk een transfer plaats kan vinden.

6. Aanbevelingen

In hoofdstuk 6 worden aanbevelingen gedaan naar aanleiding van de verkregen resultaten. Voor een verdiepende en onderbouwde versie van de aanbevelingen wordt de lezer verwezen naar het adviesrapport. De aanbevelingen zijn gerelateerd aan het kernlid, de vrijwilliger, de cirkelcoördinator en de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten. Het algemene verwachte effect van de onderstaande aanbevelingen is dat ze allen de opbouw van een natuurlijk sociaal netwerk kunnen bevorderen.

Aanbevelingen gerelateerd aan het kernlid.

1. Het is wenselijk dat de cirkels omtrent het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk zowel de nadruk leggen op het inzichtelijk maken, bevorderen, uitbreiden en/of opbouwen van het natuurlijk sociaal netwerk van de familieleden, als de nadruk leggen op het inzichtelijk maken, bevorderen, uitbreiden en/of opbouwen van het natuurlijk sociaal netwerk van contacten buiten het eigen gezin of familiekring waaronder vrienden.

Het verwachte effect is dat zowel de 'zichtbare' als de 'onzichtbare' contacten van het kernlid inzichtelijk kunnen worden gemaakt. Uit de resultaten wordt verwacht dat dit een meerwaarde heeft doordat het kernlid via deze wijze bewust wordt van het sociale netwerk en dat bijvoorbeeld oude vrienden een bijdrage kunnen leveren aan het proces. Verder wordt verwacht dat er meer heterogeniteit in het sociale netwerk kan worden bewerkstelligd. Uit de literatuur blijkt dat een netwerk uit personen dient te bestaan met uiteenlopende kwaliteiten, zodat het kernlid verschillende mogelijkheden heeft en niet alles aan één of twee personen hoeft te vragen (Scheffers, 2010). Hortulanus, Machielse en Meeuwesen merken in dit verband op dat meer contacten buiten het eigen gezin of de familiekring een sterkere betrokkenheid bij de samenleving tot gevolg heeft. Mensen die ook deel uitmaken van netwerken met vrienden of lid zijn van verenigingen komen vaker in aanraking met mensen die elkaar niet kennen, die ieder een eigen netwerk met sociale relaties onderhouden. De veronderstelling is dat iemand beter in de samenleving is geïntegreerd als hij of zij in meer verschillende netwerken verkeert die niet volledig met elkaar verbonden zijn. (Hortulanus et al, 2003)

2. Het is wenselijk dat er (meer) achtergrondinformatie en/of vakkennis over het gedrag en de belevingswereld van het kernlid wordt aangeboden aan de vrijwilligers.

De verwachting is dat vrijwilligers aan de hand van (meer) achtergrondinformatie en/of vakkennis over het gedrag en de belevingswereld van het kernlid adequater kunnen reageren op het gedrag van het kernlid.

3. Het is wenselijk dat communicatiepatronen worden besproken en behandeld, aan de hand van bijvoorbeeld de dramadriehoek, tijdens de bijeenkomsten en/of activiteiten van de cirkel.

Er wordt verwacht dat er door het bespreken en behandelen van de communicatiepatronen van de cirkel bewuster kan worden omgegaan met de communicatie en mogelijk beter kan worden aangesloten bij het kernlid. De aansluiting van de cirkel met het kernlid heeft namelijk alles te maken met communicatie. De vorm, inhoud en de onderliggende bedoeling/intentie van de communicatie heeft altijd een bepaald effect op de ander. Hierbij wordt verwacht dat het wantrouwen van vrijwilligers ten opzichte van het kernlid kan worden verminderd. Het verwachte gevolg hiervan is dat vrijwilligers meer een rolmodel kunnen zijn voor de kernleden, aangezien uit de literatuur blijkt dat mensen eerder geneigd zijn gedrag te imiteren van personen die ze als belangrijk ervaren of die ze vertrouwen. (www.ou.nl, 29 februari 2012)

4. Het is wenselijk dat er een vervolgonderzoek komt, met betrekking tot het aanleren van sociale vaardigheden door het kernlid en de leiding en steun die het kernlid hieromtrent dient te ontvangen.

Het verwachte effect van een vervolgonderzoek is de beeldvorming over de sociale vaardigheden van de kernleden. Naar aanleiding van het onderzoek zou het wenselijk zijn dat er handvatten worden geboden voor het aanleren en aanwenden van sociale vaardigheden van de kernleden. Deze zijn namelijk niet vaststaand maar aan verandering onderhevig en doorgaans bepaald door de cultuur waartoe men behoort of wil behoren. Deze vaardigheden worden des te belangrijker in situaties waarin nieuwe contacten kunnen worden aangegaan. (Hortulanus, 2003)

5. Het is wenselijk dat er een vervolgonderzoek wordt gedaan waarin de sociale angst van de kernleden inzichtelijk wordt gemaakt en de mogelijkheden omtrent het verminderen van de sociale angst van de kernleden worden onderzocht.

Er wordt verwacht dat er met vervolgonderzoek een beeld gevormd wordt van de sociale angst van de kernleden en er mogelijkheden worden aangeboden om deze sociale angst te verminderen. Wanneer kernleden angst ervaren om contacten aan te gaan zal het moeilijk blijven om een natuurlijk sociaal netwerk op te bouwen.

Aanbevelingen gerelateerd aan de vrijwilliger.

6. Het is wenselijk dat een cirkel uit meer vrijwilligers gaat bestaan, dan op dit moment is voorgeschreven⁴ en wordt uitgevoerd.

De verwachting is dat de cirkels hierdoor kunnen blijven voldoen aan het voorgeschreven aantal vrijwilligers, ondanks de mogelijkheid dat vrijwilligers hun bijdrage aan de cirkel kunnen beëindigen. Hierdoor kan er binnen de cirkel meer tijd besteed worden aan de activiteiten voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Ook brengt dit meer diversiteit in de cirkel met zich mee, waardoor kernleden kunnen leren van de verschillende vrijwilligers. Door deze diversiteit hebben kernleden verschillende mogelijkheden en hoeven ze niet alles aan één of twee personen te vragen. Uit de literatuur blijkt dit belangrijk te zijn voor het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk (Scheffers, 2010).

7. Het is wenselijk dat vrijwilligers de mogelijkheid krijgen aangeboden reflectievaardigheden te ontwikkelen.

Wanneer vrijwilligers meer reflectievaardigheden ontwikkelen kunnen zij bewust blijven van het eigen handelen en de ontwikkelingen in de cirkel. Hierdoor blijven vrijwilligers het gehele proces tevens meer bewust van het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk. Een vrijwilliger en een kernlid worden aan de hand van reflectie bewust van de redenen van het eigen handelen, van de gevoelens die erbij spelen en van de gevolgen van het handelen voor anderen. Er wordt nagedacht over het eigen gedrag, handelen en gevoelens. Het geeft de mogelijkheid om bewust voor een andere aanpak te kiezen. Uiteindelijk zal de vrijwilliger en het kernlid merken dat reflecteren tot actie kan leiden. Wanneer men goed heeft nagedacht wil men het namelijk wel eens gaan uitproberen. (Groen, 2006) Het verwachte effect hierbij is dat de vrijwilliger de verdieping op kan zoeken met het kernlid en de bereidwilligheid van het kernlid kan worden vergroot.

8. Het is wenselijk dat vrijwilligers van verschillende cirkels en verschillende regio's frequenter ervaringen met elkaar kunnen delen, zodat er van elkaar geleerd kan worden en de cirkels zich kunnen blijven ontwikkelen.

Er wordt verwacht dat de vrijwilligers van elkaars ervaringen kunnen leren. Het kan hun blik op het proces in de cirkel verhelderen en verfrissen. Verder kan worden voorkomen dat cirkels het eigen wiel uit gaan vinden. Ook open en eerlijke communicatie wordt verwacht, aangezien het delen van ervaringen de invloed van het werk of problemen bespreekbaar kan maken. Toegeven dat er een probleem is en ondersteuning en begeleiding ontvangen, is een van de beste handhavingstrategieën die een vrijwilliger kan ontwikkelen. Wanneer vrijwilligers toegeven dat ze het moeilijk hebben, kunnen ze wel bang zijn dat er vraagtekens zullen worden gezet bij de geschiktheid van het werk (Programmabureau Circles-NL, 2011). Deze angst kan worden verminderd doordat vrijwilligers onderling herkenning kunnen ervaren bij het delen van ervaringen. Zo kan mogelijk het vertrouwen van vrijwilligers in de eigen kracht worden vergroot, waardoor ze dit vertrouwen als rolmodel voor het kernlid mogelijk over kunnen brengen binnen de cirkels. Het overbrengen van vertrouwen kan van meerwaarde zijn bij het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk.

---

⁴ Een cirkel bestaat uit vier tot zes vrijwilligers en één kernlid. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Aanbevelingen gerelateerd aan de cirkelcoördinator.

9. Het is wenselijk dat cirkelcoördinatoren in hun functie feedback kunnen ontvangen omtrent de eigen verslaglegging en beslissingen.

Wanneer cirkelcoördinatoren feedback ontvangen op hun verslaglegging en beslissingen zullen zij meer zicht hebben op het eigen functioneren. Dit zou mogelijk de persoonlijke blinde vlek doen verkleinen. Hoe kleiner deze blinde vlek, hoe beter de cirkelcoördinator op de hoogte is van de effecten van het gedrag op de anderen, hoe effectiever de cirkelcoördinator de cirkel kan leiden en ondersteunen (Koopmans & Groothuis, 2009) Het effectiever kunnen leiden en ondersteunen van de cirkels door de cirkelcoördinatoren zal mogelijk de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de kernleden bevorderen.

10. Het is wenselijk dat er in de Dynamic Risk Review (DRR) vragen worden toegevoegd die concreet zijn gericht op het natuurlijk sociaal netwerk en/of het opbouwen hiervan. Deze vragen dienen aan te kunnen sluiten bij de ontwikkeling die het kernlid doormaakt met de cirkel.

De Dynamic Risk Review (DRR) is het drie maandelijks evaluatieformulier wat door de cirkelcoördinator, samen met de vrijwilligers, wordt besproken en ingevuld. (Caspers & Höing, 2012) De verwachting van de uitbreiding van de DRR is dat de cirkel hierdoor bewust bezig zijn en blijven met het opbouwen van een natuurlijk sociaal netwerk.

Aanbevelingen gerelateerd aan de kwetsbare maatschappelijke positie van (ex)zedendelinquenten.

11. Het is wenselijk dat COSA samenwerking zoekt met andere maatschappelijke organisaties, zoals Slachtoffer in Beeld.

Het verwachte effect is dat de samenwerking met andere maatschappelijke organisaties kan bijdragen aan het motto van COSA 'Geen nieuwe slachtoffers'. Uiteindelijk is het doel van COSA terugkerende zedendaders intensief te ondersteunen bij en toezicht te houden op hun re-integratie in de samenleving. (Programmabureau Circles-NL, 2011)

Slachtoffer in Beeld is een organisatie die slachtoffer-dadergesprekken organiseert. Enerzijds wordt verwacht dat deelname aan een ontmoeting met de dader een toegevoegde waarde kan zijn voor het slachtoffer. Het kan leiden tot beter wederzijds begrip en soms zelfs tot de uitwisseling van gevoelens van berouw en vergeving. Wie samen met de dader die weg kan afgaan, mag zichzelf gelukkig prijzen want deze weg kan slachtoffers helpen bij de verwerking van hun slachtofferschap en de ontwikkeling van blijvend psychisch letsel tegengaan. Indien berouw, boetedoening, vergeving en verzoening haalbaar zijn, lijkt dat de ideale beëindiging van het verwerkingsproces van het slachtoffer. (Van Dijk, 2008) Anderzijds kan het een bijdrage leveren aan het verwerkingsproces van het kernlid, waardoor het kernlid berusting kan krijgen met het verleden. De deelname stimuleert het nemen van de eigen verantwoordelijkheid van het kernlid wat aansluit bij de werkwijze van COSA.

12. Het is wenselijk dat COSA meer informatie deelt met de maatschappij in de vorm van het publiceren van succesverhalen.

Met deze aanbeveling wordt verwacht dat de kwetsbare maatschappelijke positie van de kernleden kan worden verbeterd doordat het mogelijk het begrip van de burgers doet vergroten en het taboe kan doen verminderen. Succesverhalen kunnen namelijk burgers meer informatie verschaffen over (ex)zedendelinquenten, wat mogelijk de onrust in de maatschappij doet afnemen.

De verwachting is dat het beeld van de burgers doet veranderen, aangezien uit de literatuur blijkt dat de media een cruciale bron is in de vormgeving van ons gevoel van de wereld om ons heen. De massamedia kan helpen om te bepalen wat telt als een openbare uitgifte, die van invloed kan zijn op onze perceptie over de individuele zedenzaken. (Hanvey, Philpot & Wilson 2011)

7. Discussie

In hoofdstuk 7 worden de resultaten en de onderzoeksmethode onder de loep genomen. Er worden kritische kanttekeningen geplaatst en er wordt stilgestaan bij vervolgstappen.

Betrokkenen bij het onderzoek

In het onderzoek zijn de kernleden van COSA niet betrokken vanwege de grote belasting van onderzoek. Wanneer de kernleden wel direct betrokken zouden worden bij het onderzoek, zou de transfer meer volledig inzichtelijk worden gemaakt, aangezien het immers om de transfer van de kernleden gaat. Wanneer de meningen en opvattingen van de kernleden meegenomen zouden worden, zou dat de betrouwbaarheid van het onderzoek mogelijk doen vergroten, aangezien de meningen en opvattingen van de kernleden kunnen worden vergeleken en in verband worden gebracht met de meningen en opvattingen van de vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren. De vrijwilligers en de cirkelcoördinatoren geven in het onderzoek wel hun mening en opvatting omtrent het kernlid maar de mening en opvatting van het kernlid kan hier niet tegenover gezet worden. Desondanks zijn de aanbevelingen en handvatten uit het adviesrapport wel van meerwaarde voor de doelgroep, aangezien zij belang hebben bij het bevorderen van de transfer. (Voor een verdere verdieping op de meerwaarde voor de doelgroep wordt u verwezen naar het adviesrapport, paragraaf 2.2.) Voor een vervolgonderzoek zou het dus wenselijk zijn om de kernleden te betrekken bij het onderzoek, zodat de transfer meer volledig inzichtelijk kan worden gemaakt, naar aanleiding van de opvattingen en meningen van de kernleden.

Naast de kernleden is tevens de buitencirkel van COSA niet betrokken bij het onderzoek omdat daarvoor geen tijd beschikbaar was en dit het onderzoek te groot zou maken. Wanneer de buitencirkel wel zou worden betrokken bij het onderzoek zou de transfer meer volledig inzichtelijk worden gemaakt en zouden er tevens aanbevelingen en handvatten, gerelateerd aan de buitencirkel, gedaan kunnen worden. Dit zou voor het onderzoek een meerwaarde kunnen zijn aangezien de buitencirkel mogelijk meer kennis en ervaring heeft om een bijdrage te leveren betreffende een aanbeveling dan bijvoorbeeld een vrijwilliger. Hierbij kan gedacht worden aan de aanbevelingen gerelateerd aan het kernlid over de complexe persoonlijkheid en de sociale angst. Daarnaast werd de rol van de buitencirkel in de resultaten wel aangehaald. Voornamelijk bij de resultaten uit Engeland was dit het geval, waarvan geleerd zou kunnen worden. Uit de resultaten kwam bijvoorbeeld naar voren dat de buitencirkel de transfer kan tegenwerken, vanwege het niet willen betrekken van het sociale netwerk. Ook kan de buitencirkel voor vrijwilligers juist een meerwaarde zijn om meer vakkennis en achtergrondinformatie te verschaffen voor het uitvoeren van hun rol als vrijwilliger. Deze meerwaarde maakt het wenselijk om in een vervolgonderzoek de buitencirkel te betrekken bij het onderzoek.

De respons van het onderzoek

De respons van de vrijwilligers betrof vijftien van de eenenzestig benaderden. Wanneer de respons van de vrijwilligers hoger was geweest, kon de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk meer inzichtelijk worden gemaakt. Mogelijk zou dit tevens invloed hebben op het bevorderen van de transfer. Desondanks kunnen de resultaten die zijn verkregen via de vrijwilligers wel als waardevol worden gezien, aangezien het onderzoek een kwalitatief onderzoek betreft waarbij alle meningen en opvattingen van belang zijn om antwoord te geven op de probleemstelling.

Verder waren zeven respondenten van de vrijwilligers (N=15) maximaal één jaar actief. Daarbij waren vier van de respondenten van de cirkelcoördinatoren (N=8) maximaal één jaar actief. Het gegeven dat deze vrijwilligers en cirkelcoördinatoren pas voor een korte tijd actief zijn maakt dat er moeilijk antwoord gegeven kon worden op de langere termijn. Hierdoor zou er mogelijk een minder goed beeld gevormd kunnen worden omtrent de transfer. Daarentegen zijn deze resultaten wel waardevol voor het onderzoek aangezien de cirkel zich vanaf fase één bezig dient te houden met de uiteindelijke transfer van de kernleden. Aan de hand van deze resultaten kan er daardoor juist wel een meer volledig beeld gevormd worden van fase één tot en met fase drie van de transfer van de kernleden.

De respons van de cirkelcoördinatoren in Engeland betrof zes van de drieëntwintig benaderden. Aan de hand van deze respons kan er een redelijk beeld gevormd worden van de werkelijke situatie in Engeland. Daarnaast waren enkele respondenten net zolang werkzaam als de cirkelcoördinatoren in Nederland. Het gevolg hiervan is dat deze respondenten mogelijk net zoveel ervaring en kennis op hebben gedaan als de cirkelcoördinatoren in Nederland, wat de bruikbaarheid van de antwoorden mogelijk verlaagd.

Daarentegen heeft COSA in Engeland in het algemeen wel meer ervaring en kennis dan COSA in Nederland, wat mogelijk maakt dat de respondenten uit Engeland werken met een meer ervaren vorm van COSA.

Dit maakt dat er uiteindelijk wel geleerd kan worden van de ervaringen en opvattingen van deze respondenten uit Engeland. Het gegeven dat de resultaten uit de enquêtes in Engeland leerzaam zijn, maakt ze tevens waardevol voor het onderzoek.

De vier groepsinterviews zijn alle vier uitgevoerd. De samenstelling van de groepsinterviews was per interview verschillend, wat leidt tot een discussiepunt. De oorzaak hiervan is dat het aantal actieve vrijwilligers van een cirkel, per cirkel verschilt. Daarnaast was er bij één groepsinterview een kernlid aanwezig en bij drie groepsinterviews een cirkelcoördinator. Het gegeven dat deze samenstelling per groepsinterview anders is kan sociale wenselijkheid tot gevolg hebben. Mogelijk voelen vrijwilligers zich minder of meer vrij om te spreken wanneer een kernlid of cirkelcoördinator aanwezig is. De sociale wenselijkheid kan mogelijk de validiteit van het onderzoek verlagen.

Resultaten

De resultaten bevatten opvallende kwesties, zoals dat vijftien respondenten van de vrijwilligers (N=15) vinden dat de cirkelcoördinatoren beschikken over de vaardigheden en eigenschappen waarvan zij denken dat deze bevorderend werken voor de transfer. Dit resultaat zou mogelijk het gevolg kunnen zijn van sociale wenselijkheid bij de respondenten. Wanneer dit niet het geval is, wordt dit resultaat gezien als een succes voor de transfer.

Andere voorbeelden hieromtrent zijn: acht respondenten van de cirkelcoördinatoren (N=8) vinden dat de succesfactoren gerelateerd aan de vrijwilligers aanwezig zijn en vijftien respondenten van de vrijwilligers (N=15) vinden dat de succesfactoren gerelateerd aan de cirkelcoördinatoren tevens aanwezig zijn. Naast de sociale wenselijkheid is het mogelijk dat de resultaten zijn verkregen vanwege een kokervisie die de respondenten hebben ten opzichte van het beschrijven van de succesfactoren. Mogelijk hebben zij enkel de succesfactoren beschreven die op dit moment aanwezig zijn in de cirkel en zijn de succesfactoren die voor de toekomst behaalt dienen te worden niet benoemd. Desondanks zijn deze resultaten wel waardevol, aangezien het inzichtelijk hebben van de succesfactoren omtrent de transfer een meerwaarde is voor de beeldvorming van de transfer.

Verder bestaat de mogelijkheid dat de verkregen informatie van de respondenten, dus de resultaten, anders zijn geïnterpreteerd dan bedoeld werd door de respondenten, doordat er via de enquêtes voornamelijk open vragen zijn gesteld. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat de resultaten van de respondenten in Engeland en het Engelse literatuuronderzoek anders zijn vertaald dan bedoeld werd. Een discussiepunt kan zijn of de conclusies en aanbevelingen minder betrouwbaar zijn door mogelijke interpretatiefouten en/of vertalingfouten. Dit discussiepunt is in het onderzoek getracht te ondervangen doordat onduidelijkheden vanuit de enquêtes zijn meegenomen in de groepsinterviews, zodat de verdieping opgezocht kon worden. Desondanks kon, vanwege de tijd, niet alles meegenomen worden in de groepsinterviews.

Er zijn ook enkele onderzoeksfouten in het onderzoek te ontdekken, aangezien vrijwilligers en cirkelcoördinatoren niet op iedere vraag van de enquête antwoord hebben gegeven. Het is niet inzichtelijk waar dit mee in verband staat. Door meer proefenquêtes uit te voeren had dit mogelijk ondervangen kunnen worden, wat de betrouwbaarheid en validiteit zou kunnen vergroten. Er zijn namelijk voor dit onderzoek drie cirkelcoördinatoren benaderd voor een proefenquête. Slechts één cirkelcoördinator heeft de proefenquête uitgevoerd. Verder zijn deze vragen getracht te ondervangen in de groepsinterviews.

Tot slot was zeer opvallend dat de resultaten vanuit de regio Brabant verschillend waren van die van de regio Rotterdam. Er kan geconcludeerd worden dat de regio Brabant al meer handen en voeten aan COSA heeft kunnen geven dan de regio Rotterdam. Dit is een logisch gegeven, aangezien regio Brabant langer actief is met COSA. Desondanks kan er naar onze mening uit het onderzoek worden opgemaakt dat de verschillende regio's en daarbinnen mogelijk ook de verschillende cirkels zelf het wiel uit gaan vinden, terwijl een andere regio of cirkel hieromtrent al ervaringen heeft. Dit gegeven maakt dat er aanbevelingen zijn gedaan die voor de ene regio bruikbaar zijn, maar mogelijk voor een andere regio niet bruikbaar zijn. Al met al zijn de aanbevelingen en handvatten voor COSA in het algemeen bruikbaar.

8. Evaluatie

In hoofdstuk 8 wordt aan de hand van een evaluatie kritisch teruggekeken op het gehele onderzoek. De aspecten van het proces die zijn beschreven in hoofdstuk 7 'Discussie', worden verder niet nogmaals meegenomen.

Terugkijkend op het gehele onderzoek kunnen wij allereerst concluderen dat wij onze kennis en ervaringen uit hebben kunnen breiden. Zowel gericht op het onderwerp als op onze eigen onderzoeksvaardigheden. Aan deze uitbreiding heeft de begeleiding van de opdrachtgever, de docentbegeleider en andere professionals een grote bijdrage geleverd. Daarnaast heeft tevens het literatuuronderzoek onze kennis over het onderwerp vergroot.

Ten eerste willen wij terugkijken op de kwaliteit van het onderzoek. Naar aanleiding van de activiteiten die zijn ingezet om de onderzoeksresultaten betrouwbaar te maken en de discussie omtrent de betrouwbaarheid, kan geconcludeerd worden dat de onderzoeksresultaten voldoende betrouwbaar zijn om mee te nemen in het onderzoek. Ondanks de discussiepunten hebben wij namelijk toch met het onderzoek gemeten wat we wilde meten, aangezien wij antwoord hebben kunnen geven op de deelvragen en uiteindelijk de probleemstelling van het onderzoek. Naast deze methodologische kwaliteit is tevens de bruikbaarheid van de resultaten belangrijk. Naar onze mening is het onderzoek bruikbaar voor de opdrachtgever aangezien er een beeld gevormd is van de transfer en er aanbevelingen en handvatten aangeboden zijn ter bevordering van deze transfer. Deze aanbevelingen en handvatten bieden de opdrachtgever aanknopingspunten voor de toekomst. Kortom, er is met het onderzoek antwoord gegeven op de probleemstelling en de doelstelling van het onderzoek is behaald.

Vanuit het onderzoeksproces kunnen er verschillende leermomenten worden beschreven, welke wij mee zullen nemen voor onze toekomst als professional.

Ten eerste hebben wij geleerd dat een theoretisch kader een fundament is voor het onderzoek. Het is voor de kwaliteit van het onderzoek belangrijk om de resultaten in verband te brengen met literatuur over het onderwerp. In dit onderzoek hebben wij dit als leerzaam ervaren, aangezien COSA in de kinderschoenen staat en omtrent de transfer weinig tot geen Nederlandse en/of buitenlandse literatuur beschikbaar is. Dit maakte het samenstellen van een theoretisch kader tot een uitdaging.

Verder hebben wij geleerd dat het belangrijk is om hypothesen te schrijven en deze, na het verkrijgen van de resultaten, te toetsen. De hypothesen brengen structuur en richting aan in het onderzoek. Daarbij maakt het toetsen van de hypothesen dat resultaten niet zomaar uit de lucht komen vallen. Hierbij hebben wij geleerd dat het belangrijk is niet te veel hypothesen op te stellen, want dat zou betekenen dat de resultaten hier mogelijk allemaal aan getoetst moeten worden. Wij hebben geleerd dat dit niet haalbaar zou zijn voor ons onderzoek.

Daarnaast hebben wij aan de hand van het onderzoek geleerd enquêtes op te stellen. Wij hebben geleerd dat het belangrijk is om de enquête zo duidelijk en concreet mogelijk op te stellen, zodat onderzoeksfouten kunnen worden voorkomen. Desondanks kwamen er in dit onderzoek enige onderzoeksfouten uit de enquêtes, aangezien respondenten enkele vragen niet hebben ingevuld of er niet altijd volledig antwoord werd gegeven op de vraag. Dit maakt dat wij in een volgend onderzoek, wanneer mogelijk, willen streven naar het uitvoeren van meer proefenquêtes, zodat onderzoeksfouten meer ondervangen kunnen worden.

Tot slot was gedurende het gehele onderzoek de samenwerking met verschillende contactpersonen voor ons leerzaam. Wij dienden namelijk telkens onze eigen weg te vinden tussen verschillende meningen en opvattingen van de betrokken professionals. Hierbij dienden wij keuzes te maken, waarbij soms niet ieders mening en/of opvatting in meegenomen kon worden. Het maken van deze keuzes maakte dat wij de leiding dienden te nemen in het onderzoek en onze grenzen aan dienden te geven.

Wij hebben namelijk gedurende het onderzoek contact onderhouden met de docentbegeleider, de opdrachtgever en andere professionals die werkzaam zijn voor het programmabureau Circles-NL. Enerzijds hebben wij deze samenwerking als prettig en leerzaam ervaren, aangezien we via deze contactpersonen kennis en informatie op konden doen om ons onderzoek van meer kwaliteit te voorzien. Daarnaast was de begeleiding van het onderzoek, de opdrachtgever en docentbegeleider, goed bereikbaar. Anderzijds kostte de samenwerking op sommige momenten in het onderzoek veel tijd en energie. Dit kwam omdat er naar onze mening sneller informatie kon worden verkregen. Een voorbeeld hiervan is de informatie over de onderzoeksgroep in Engeland. Als we terugkijken op het onderzoek zou deze informatie naar onze mening eerder verkregen kunnen worden.

Verder was het soms lastig dat de opdrachtgever en docentbegeleider tegenstrijdige feedback gaven. Door dit bespreekbaar te maken gingen wij om met deze tegenstrijdigheid en kon er uiteindelijk een juiste beslissing worden gemaakt omtrent de feedback. Al met al heeft de begeleiding van het onderzoek een bijdrage geleverd aan het onderzoek door bruikbare feedback te verschaffen en met een kritische blik naar het onderzoek te kijken.

Naast deze samenwerking dienden wij als projectleiders het gehele onderzoek met elkaar samen te werken. Binnen deze samenwerking hebben we elkaars kwaliteiten benut, door taken te verdelen. Door het verdelen van de taken kon er namelijk tijd worden gewonnen. Om de kwaliteit te waarborgen bij het verdelen van de taken, hebben wij altijd elkaars documenten doorgenomen en voorzien van feedback. Dit maakt dat ieder inbreng heeft gehad in alle documenten van het onderzoek en dat het onderzoek gezien kan worden als een onderzoek dat wij samen hebben vormgegeven.

Al met al kan er met een positieve blik en veel enthousiasme worden teruggekeken op het gehele onderzoek. Enerzijds omdat wij het als zeer leerzaam hebben ervaren en het zeker onze interesses verder heeft geprikkeld omtrent het onderwerp. Anderzijds omdat wij mogelijk aan de hand van het onderzoek een bijdrage hebben kunnen leveren aan de uitvoering van COSA van het programmabureau Circles-NL.

Met dank aan en bedankt

Het bereikte resultaat, zoals u dit nu in uw handen heeft, was enkel te bewerkstelligen aan de hand van de visie, steun en toewijding van een aantal individuen en organisaties.

Wij willen de volgende personen nadrukkelijk en in naam bedanken voor de medewerking aan het onderzoek.

- Herman van Alphen
- Mechtild Höing
- Gera Hospers
- Jules Mulder
- Caroline Oomen
- Rolinka Plug-Haak
- Bas Vogelvang

De cirkelcoördinatoren:

- Audrey Alards
- Margo van Andel
- Christel Hoffman
- Thea Houtenbos
- Jos Peters
- Loes Stockmann
- Frans Vermeulen
- Annemarie Venderbosch
- Katinka Weijtens

Daarnaast willen wij ons dankwoord uitspreken jegens alle vrijwilligers en kernleden.

Wij bedanken tevens de overkoepelende organisaties, Expertisecentrum Veiligheid en Reclassering en Reclassering Nederland, ook wel het programmabureau Circles-Nederland.

Tot slot bedanken wij Circles-England voor de geleverde bijdrage aangaande het onderzoek "Samen op weg naar een nieuw begin! Een onderzoek naar de beeldvorming en bevordering van de transfer van een kunstmatig sociaal netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk van de veroordeelde zedendaders van COSA".

Begrippenlijst

De volgende definities worden gegeven als leidraad voor de terminologie die in dit document wordt gebruikt.

Binnencirkel = één zedendader – binnen COSA en het verslag kernlid genoemd – en vier tot zes vrijwilligers

Buitencirkel = de beroepskrachten die bij de re-integratie van het kernlid zijn betrokken, dan wel verantwoordelijk zijn voor het toezicht of de uitvoering van het traject zoals de reclassering, het Openbaar Ministerie, forensisch psychiatrische instellingen en Dienst Justitiële Inrichtingen.

Cirkelcoördinatoren = een persoon die een cirkel leidt, superviseert en die verantwoordelijk is voor het coördineren van de informatie-uitwisseling en de onderlinge aanspreekbaarheid tussen de cirkel en netwerkpartners. ¹ (Programmabureau Circles-NL, 2010)

Cirkel voor Ondersteuning, Samenwerking & Aanspreekbaarheid = een cirkel van vrijwilligers en een kernlid, waarbinnen de vrijwilligers het kernlid gestructureerde ondersteuning bieden, monitoren op gedrag, houding en overtuigingen en hem/haar daarop aanspreken. ² (Programmabureau Circles-NL, 2010)

Complexe persoonlijkheid = Een persoonlijkheid die als complex in de omgang met anderen kan worden ervaren, zoals een persoon met een verstandelijke beperking.

Handvatten = aanknopingspunten of hulpmiddelen. Het betreft een concretisering op de aanbevelingen.

Kernleden = veroordeelde zedendaders die hebben erkend dat ze zich schuldig hebben gemaakt aan een zedendelict, bij wie risicotaxatie aangeeft dat er risico bestaat op het opnieuw begaan van een zedendelict en die hebben gekozen voor en zijn toegelaten tot een cirkel. (Programmabureau Circles-NL, 2010)

Kunstmatig netwerk = een cirkel van vrijwilligers en professionals rondom een terugkerend kernlid in de samenleving.

Natuurlijk sociaal netwerk = een netwerk van personen uit de samenleving die een kernlid zelfstandig heeft op kunnen bouwen of die natuurlijk is ontstaan (zoals familie). Dit netwerk kan een ondersteunende en controlerende bijdrage leveren.

Sociaal kapitaal = de term verwijst naar het belang van sociale relaties tussen mensen voor hun persoonlijke functioneren en voor het functioneren van de gemeenschap of de samenleving waartoe ze behoren. (Machielse, 2003)

Sociale angst = de angst die kernleden hebben om sociale contacten aan te gaan.

Sociale vaardigheden = vaardigheden die kernleden dienen te hebben om relaties met mensen op verschillende niveaus op te bouwen en te onderhouden. (www.encyclo.nl, 14 mei 2012)

Transfer = de overgang van een kunstmatig netwerk naar een natuurlijk sociaal netwerk.

Vrijwilliger = Een medeburger die door een cirkelproject is geselecteerd en getraind en die heeft toegezegd om een kernlid te ondersteunen en waar nodig aan te spreken op zijn/haar gedrag. (Programmabureau Circles-NL, 2010)

---

¹ Er kunnen variaties op deze rol zijn in verschillende Cirkelprojecten vanwege verschillende organisatievormen. De cirkelcoördinator zal altijd een professional zijn, hoewel de functie kan variëren.

Literatuurlijst

Boeken

Baarda, B., De Goede, M. & Kalmijn, M. (2010) *Basisboek Enquêteeren, Handleiding voor het maken van een vragenlijst en het voorbereiden en afnemen van enquêtes* (3^e editie) Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers

Baarda, B., De Goede, M. & Van der Meer – Middelburg, A. (2007) *Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews* (2^e editie) Groningen: Wolters Noordhoff

Baarda, D., De Goede, M. & Teunissen, J. (2009) *'Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek'* (2^e editie) Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Baarda, B., Julsing, M. (2011) *'Onderzoekstools'* (1^e editie) Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Groen, M. (2006) *Reflecteren: de basis, Op weg naar bewust en bekwaam handelen* (1^e editie) Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff

Hanvey, S., Philpot, T. & Wilson, C. (2011) *A Community- Based Approach to the Reduction of Sexual Reoffending, Circles of Support and Accountability* (1^e editie) London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers

Höing, M. (2012) *Factsheet COSA, Cirkels voor Ondersteuning Samenwerking en Aanspreekbaarheid* (1^e editie) 's Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Höing, M. Caspers, J. & Vogelvang, B. (2009) *Circles NL, Aanpassingsstudie naar COSA, Cirkels voor Ondersteuning, Samenwerking en Aanspreekbaarheid in Nederland* (1^e editie) 's Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Hortulanus, R., Machielse, A & Meeuwesen, L. (2003) *Sociaal isolement, Een studie over sociale contacten en sociaal isolement in Nederland* (1^e editie) 's-Gravenhage : Reed Business Information bv

Hulshof, M. (2001) *Leren interviewen, Een HBO-methode voor het mondeling verzamelen van informatie* (4^e editie) Groningen: Wolters-Noordhoff

Kolthoff, E. (2011) *Basisboek criminologie* (1^e editie) Den Haag: Boom Lemma uitgevers

Koopmans, M. & Groothuis, R. (2009) *Feedback geven en ontvangen* (1^e editie) Zaltbommel: Thema

Korevaar, L. & Dröes, J (2008) *Handboek Rehabilitatie, voor zorg en welzijn* (1^e editie) Bussum: Couthino

Machielse, A. (2003) *Niets doen, niemand kennen, De leefwereld van sociaal geïsoleerde mensen* (1^e editie) 's-Gravenhage: Elsevier Overheid

Maso, I. & Smaling, A. (2004) *'Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie.'* (1^e editie) Amsterdam: Boom

Meer, K. van, Van Neijenhof J. & Bouwens, M. (2001) *Elementaire sociale vaardigheden* (2^e editie) Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum

Migchelbrink, F. (2010) *'Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn'* (15^e editie) Amsterdam: Uitgeverij SWP

Programmabureau Circles-NL (2011) *Circles-NL, Basisdocument Implementatie en uitvoering COSA in Nederland* (5^e editie) 's Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Programmabureau Circles-NL (2011) *Een project voor veiligere reïntegratie van zedendaders in de samenleving*. (1^e editie)'s Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Programmabureau Circles-NL (2010) *Gedragscode Circles-NL* (5^e editie) 's Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Programmabureau Circles-NL (2011) *Training cirkelcoördinatoren* (1^e editie) 's Hertogenbosch: Programmabureau Circles-NL

Scheffers, M. (2010) *Sterk met een vitaal netwerk, Empowerment en de sociaal netwerkmethodiek* (1^e editie) Bussum: Uitgeverij Couthino

Schuringa, L. (2007) *Projectmatig werken, handleiding voor projectsturing in de non-profitsector*. (1^e editie) Soest: Uitgeverij Nelissen

Verhoeven, N. (2007) *Wat is onderzoek, Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. (2^e editie) Amsterdam: Boom onderwijs.

Verhoeven, N. (2011) *Wat is onderzoek, Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. (4^e editie) Amsterdam: Boom onderwijs

Vogelvang, B. (2009) *Een sterk verhaal, Lectorale rede, Over de invloed van reclasseringswerkers op het stoppen met criminaliteit na detentie* (1^e editie) Den Haag: Druk OBT bv

Vollenbroek, M. (2003) *Terugkeerscenario, Scenario bij maatschappelijke onrust rond de terugkeer van een zedendelinquent* (1^e editie) Den Haag: Informatiepunt Lokale Veiligheid

Internetbronnen

2reflect (2010) Onderzoeksontwerp. Geraadpleegd op 7 maart 2012, <http://www.2reflect.nl/onderzoeksontwerp.htm#4Onderzoeksgroep>

Carey, M. (2010-2011) Circles UK Annual Review. Geraadpleegd op 20 maart 2012 http://www.circles-uk.org.uk/images/stories/documents/CIRC_6667_Annual_Review_compressed_for_website.pdf

Centrum criminaliteitspreventie veiligheid (2011) Achtergrond. Geraadpleegd op 28 maart 2012 <http://www.veiligheidshuizen.nl/achtergrond>

Circles UK (2010-2011) Circles UK Annual Review. Geraadpleegd op 19 maart 2012 http://www.circles-uk.org.uk/images/stories/documents/CIRC_6667_Annual_Review_compressed_for_website.pdf

Circles UK (z.d.) Purpose and Values. Geraadpleegd op 19 maart 2012 http://www.circles-uk.org.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=4

Circles UK (z.d.) What is a Circle of Support and Accountability?. Geraadpleegd op 20 maart 2012 http://www.circles-uk.org.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=5

COSA (z.d.) Cirkels voor ondersteuning, samenwerking en aanspreekbaarheid. Geraadpleegd op 31 januari 2012, <http://www.cosanederland.nl/nl/start>

Encyclo (z.d.) Opzoeken: Sociaal vaardig. Geraadpleegd op 14 mei 2012 <http://www.encyclo.nl/begrip/Sociaal%20Vaardig>

Expertisecentrum Veiligheid (z.d.) Lectoraat Reclassering en Veiligheidsbeleid – lector Bas Vogelvang. Geraadpleegd op 28 maart 2012 <http://www.avans.nl/smartsite.shtml?id=32431>

Het portaal (2011) Perspectief op een plek. Geraadpleegd op 6 maart 2012, <http://www.het-portaal.net/project/perspectief-op-een-plek/details>

Open Universiteit Nederland (2012) Observerend leren. Geraadpleegd op 29 februari 2012 <http://www.ou.nl/Docs/Voorproefjes/PSY/index.asp?p=observerend>

Universiteit van Amsterdam (z.d.) gefundeerde theoriebenadering. Geraadpleegd op 28 maart 2012 http://wiki.uva.nl/kwamcowiki/index.php/Gefundeerde_theoriebenadering